

Grette Asmundsson



Grette Asmundsson

drama i fem akter efter den isländska sagan

av Christian Lanciai (2001)

Personerna :

Torgny
Skegge
Torgeir
Eyolf
Eyvind
Mård
Grette
några köpmän
Gudmund
Kung Olav Haraldsson av Norge
Kar
Torfinn, hans son
hans hustru
hans dotter
Tore Tomb
Ogmund Onde
Torgrim Taskebak
nio andra bärsärkar
en biskop
en slyngel
kyrkobesökare
Torsten Dromund, Grettes bror
hans huskarl
en tjänare
Torhall på Torhallstad
Gudrun, hans hustru
Skapte Lagman
en dräng
Glåm
Asdis
Torodd Drapustuv
stormän på tinget
Snorre Gode
Tore på Gard
Tore Rödskägg
Illuge Asmundsson
sex bönder på Hegranästinget
Tord
Hjalte, hans son

Torbjörn Fiskekrok, hans andre son
Havr från Knappstad
Glam, en skojar
Skapte Lagmans mor
Stein Torgestsson, Islands lagman efter Skapte
Gumman Turid
Torleif
Brand
Torbjörn Fiskekroks andra hejdukar
en man hos Tore på Gard
Torvald Asgeirsson
Skegge Korthand
Isleif

islänningar och norrmän

Handlingen utspelar sig i Norge och på Island år 1011 till 1031.

Det råder inget tvivel om att alla sagans personer har funnits i verkligheten, då sagan utförligt redogör för deras släkttavlor, och att alla sagans skeenden timat i verkligheten, då samtliga isländska prosasagor helt enkelt är verklighetskildringar.

Dramat har försökt koncentrera men bevara alla sagans väsentligheter.

Copyright © Christian Lanciai 2001

Grette Asmundsson

Akt I scen 1.

Några glada unga män i en strandstuga.

Torgny Inte kommer vi väl någonsin till kungen i den här snöyrän.

Skegge Gaska upp dig! Det snöar aldrig för evigt.

Torgny Nej, bara när vi kommer till Norge.

Eyolf Det löser sig nog.

Torgny Var lagom säker på den saken! Det ska inte blåsa snöstorm vid kusterna! Väddret har blivit extremt!

Torgeir Oroa dig inte. Det går över. Allt går över. I morgon far vi till kungen, och så är vår lycka gjord. En islänning korsar aldrig havet förgäves.

Eyolf Du har ju öl, Torgny! Drick öl, så blir du glad!

Skegge Ja, du oroar dig alltid i onödan.

Torgny Det gör alla realister. Annars vore de inte realister, om de inte kunde förutse faran innan den kommer.

Torgeir Vad förutspår du för faror, Torgny?

Torgny Allt djävulskap i Norge. Här finns fler och värre troll i varje fjord än på hela Island. De har säkert sejdad den här snöstormen på oss bara för att djävlas med oss och kunna äta upp oss levande.

Eyolf Och han kallar sig realist! Hela din realism är ju bara vidskepelse, Torgny!
Torgny Säg det till den som tampats med trollen.
Skegge Ja, du har åtminstone inte gjort det.
Torgny Men jag vet de som har.
Eyolf Drick mera öl, Torgny, så blir du mera rädd för trollen.
Eyvind Det här är ingenting att skämta om, gossar. Troll är inte att leka med.
Eyolf Har du sett något, Eyvind?
Eyvind Lyckligtvis inte, men alla jag känt som har gjort det har ej sluppit undan med livet. Alla utom en.
flera Vem då?
Eyvind Grette Asmundsson.

(Tystnaden breder ut sig.)

Eyolf (dricker) Grette Asmundsson. Har någon sett honom i verkligheten? Existerar han i sinnevärlden?

Skegge Han är nästan släkt med oss.
Torgeir Han är starkaste mannen på Island.
Mård Även här i Norge lär han ha uträttat storverk.
Eyolf Så som fablerna går om honom verkar han rent otrolig. Det är säkert bara överdrifter.
Mård Torfinn Carlsson på Haramarsö är honom fortfarande stort tack skyldig för att han fick slut på den norska landsplågan med de tolv bärsärkarna.
Torgeir Ja, jag har hört talas om det.
Eyvind Är han kvar i Norge?
Mård Torfinn eller Grette Asmundsson?
Torgeir Grette.
Mård Nej, han reste tillbaka till Island. Hans far är ju gammal och döende där om inte död redan.
Eyvind Men han har väl systrar och bröder som kan ta över gården?
Mård En bror och två systrar. Men systrarna är bortgifta.
Torgeir Brodern är Atle, en ädel man. Jag känner honom. Han är lätt att ha att göra med, medan Grette alltid råkar ut för bråk genom sin överlägsenhet. Därför skickades han i landsflykt från Island på tre år.
Mård Men de tre åren gick till ända, och i Norge vann han bara berömmelse. Han är säkert firad på Island nu.
Torgeir Om han inte ställer till bråk igen, vilket han troligen gör.
Skegge Men hans berömmelse i Norge skall varda intet mot vår, eller hur?
Torgeir Det tycker jag vi skålar för.
Torgny Jag föreslår en skål för kung Olav Haraldsson, egenmäktig kung över hela Norge och solen över vår ljusnande framtid!
Eyolf För kung Olav!
alla Kung Olav! *(de dricker till ordentligt)*
Skegge Nå, Torgny, har du några fler muntra spökhistorier att komma med?
Eyvind Öl och mänsklig värme och muntert glam om något borde hålla dem på avstånd.
Mård Vargen kommer aldrig nära eld som brinner, och troll och spöken går i ide till våren.
Torgny Kallar du snöstormen där ute för vår?
Mård Det är bara vinterns sista krampaktiga självmordskamp. När den här stormen slutat vina har vi bara ljus och värme kvar för resten av säsongen tills i höst.
Torgny Dina ord skänker tröst, men vinterstormen hör dem inte.

Eyolf Inte trollen heller. De åtminstone håller sig på avstånd. Skål för våren! (höjer sin bägare. Just då öppnas dörren och hela vintern viner ylande in medan en oformlig gestalt gör brutal entré. Han är klädd i kappa men helt nedisad från topp till tå och ser förfärlig ut.)

Torgny Ett troll! Ett troll!

Skegge Ta betäckning!

Torgeir Nej, kör ut den gästen!

(Kalabalik. De tolv männen rusar på besökaren eller flyr eller gömmer sig. Stor oreda.)

Grette (slår ifrån sig anfallen) Mina vänner ville bara ha lite eld.

Torgny (hysterisk) Slå ihjäl honom! Slå ihjäl honom!

Eyvind Gör det själv!

Skegge Få ut den besten härifrån!

Torgeir (till någon i vägen) Akta dig! Du är i vägen!

Grette Jag skulle bara hämta lite eld.

Torgny (hysterisk) Trollena är över oss!

(I den hårda striden lyckas Grette knocka alla och tar sedan lite glöd ur elden som han stoppar i sitt kärl.)

Grette (betraktar förödelserna) Era hysteriska idioter! Jag ville ju bara låna lite eld av er!

(går. Stänger dörren med en smäll.)

Allt blir tyst, men ett sprakande börjar höras och ljusflammor synas. Några av gossarna kvicknar till.)

Torgeir Elden! Elden!

Skegge (groggy) Vad är det?

Torgeir Vi måste ut härifrån! Elden har spridit sig till halmen!

Eyolf (vaknar) Vem tusan sparkade till kaminen?

Torgny Det där trollet....

Eyolf Det är borta nu.

Torgeir Vakna, pojkar! Vi måste ut härifrån!

Mård (försöker öppna) Dörren har låst sig. Klinkan måste ha fallit ner på utsidan.

Torgny Vi är fast!

Torgeir Lugna dig! Det måste finnas andra utgångar....

Skegge Flera golvade han genast. De är sanslösa än.

Torgeir Dem får vi ta hand om sen! Vi måste ut först!

Mård (hostar svårt) Det blir svårt. Vi föll i fällan för vår egen vidskepelse!

Torgeir (hostar) Kom med dina analyser sedan! Först måste vi ut!

(Alla hostar. Röken blir tjockare, flammorna, knastret och dånet ökar....)

Scen 2.

Vackert solsken. Grette sitter ensam vid elden i sin kappa (nu utan snö och is) när köpmännen, hans följesmän, vaknar.

1 (vaknar, gnuggar sömnen ur ögonen) Tack vare dig, Grette, klarade vi natten.

Grette Helst hade jag låtit bli.

2 Vi är dig stor tack skyldig. Du har kanske räddat våra liv.

Grette Om jag räddade ert riskerade jag mitt eget och andras.

3 Du borde inte ha gjort det, Grette.

Grette Ni tvingade mig. Jag hade inget val. Hade ni hellre frusit ihjäl?

1 Det var ett storverk du gjorde, Grette, att simma över viken i snö och is.
Frös du inte?

Grette Kappan höll mig varm, och krafterna räckte till. En klok man är varmare om hjärtat än sin omvärld. Då kan han alltid alstra sin egen värme.

4 Vi borde fara över sundet och tacka dem som gav oss elden.

2 Jag tror att Gudmund redan begav sig över. Men här kommer han tillbaka.
(Gudmund in.)

3 Nå, Gudmund, fick du tag på bröderna vid gillet som gav oss elden?

Gudmund Deras hus är nedbränt, och alla ligger de döda innebrända i ruinerna.

3 Vad säger du!

Gudmund Ni kan själva kolla det när vi reser härifrån. Var det nödvändigt att döda dem alla, Grette, bara för att få elden?

Grette De levde alla när jag gick därifrån.

1 Vad hände egentligen?

Grette Så fort jag öppnade dörren gav de sig alla på mig med våld, som om jag var ett stort styggt troll.

2 Då var de nog berusade.

Grette Jag försökte förklara att jag bara ville låna eld åt er, men de hörde inte på det örat. Jag blev tvungen att slå ner dem alla för att komma levande därifrån med elden.

3 Så de var alla knockade när du lämnade dem, och så brann stugan ner.

Grette Jag beklagar. Först när jag var tillbaka över sundet såg jag hur huset brann. Jag kunde ingenting göra utom leverera elden till er och slutföra mitt uppdrag. Jag ville ju bara hjälpa er.

Gudmund Det var styggt gjort, Grette.

Grette Det trodde jag nog att jag skulle få otack i stället för lön.

3 Du har begått ett nidingsdåd! Det här skall kungen få veta!

Grette I så fall får jag själv försvara mig för kungen.

4 Olav Haraldsson lyssnar nog inte på dig.

Grette I så fall är han inte rättvis.

1 Det blir ett knivigt fall för självaste Olav Haraldsson.

Grette Jag gjorde inget utom hämtade en eld. Ansvaret borde vara ert.

Gudmund Försök inte skylla ifrån dig!

2 Reta honom inte. Grette är en fruktansvärd man.

Gudmund Vi gjorde fel som tog honom med oss.

3 Varför stannade du inte på Island, Grette?

Grette Det vet ni mycket väl. Ni var glada åt att ha mig med som säkerhet och livvakt. Ni var glada åt att jag simmade efter elden åt er. Jag visste nog att ni ej skulle göra mig glad för det.

3 Men innebrända! Hur många var de?

Gudmund Minst en sex-sju stycken.

Grette Nej, de var tolv.

4 Det här blir bara värre och värre.

1 Vi har inget annat att göra än att hänskjuta ärendet till kung Olav.

4 Själve Olav den rättfärdige kommer att finna saken olustig och omöjlig att frikänna Grette från.

Gudmund (hårt) Jag är säker på att du gjorde det med flit!

Grette (lugnt) Jag gjorde det inte med flit.

2 Låt saken vara, Gudmund, tills Olav Haraldsson får höra saken.

Scen 3. Hos kung Olav i Trond.

Olav Digra saker hör jag om dig, Grette, digrare än om någon annan.
Grette Ingen ville mina egna fränders död mindre än jag.
Olav Men du dräpte dem.
Grette De angrep mig. Jag försvarade mig och gick. Hur de brände sig själva inne vet inte jag.
Olav Men du lämnade dem knockade.
Grette Ja.
Olav Och huset brann ner.
Grette Ja.
Olav Och ingen överlevde.
Grette Nej.
Olav Du må ha varit oskyldig till nidingsdåd, men frikänna dig från dråp kan vi inte utan vidare.
Grette Låt mig då få bära glödande järn i kyrkan.
Olav Du vill gå igenom järnbörden för att fria dig?
Grette Ja.
Olav Det är din rättighet. Du har själv föreslagit det. Vi kan icke neka dig. Då blir den saken avgjord därigenom. Men före det vill vi gärna höra lite mer om dig. Mycket har vi hört, men helst hör vi mera från din egen mun.
Grette Om alla mina dråp?
Olav Nej, om alla dina bragder. Hur lyckades du egentligen få den omöjliga Torfinn till vän?
Grette Det var hans far....
Olav Hans far är död.
Grette Ja, jag besökte honom i graven.
Olav Berätta hur det gick till. Det är sådana möten med det överjordiska eller underjordiska som intresserar oss.
Grette Jag hörde att det fanns mycket skatter i Torfinns faders grav, och att spökerierna omkring graven skrämt bort alla andra inbyggare därifrån....
(Scenen skiftar.)

Scen 4. I gravhögen.

(Scenen visar en skattkammare med den döde Kar sittande stel i högsätet. Grette kommer in, förser sig av skatterna och tar slutligen Kars eget superba kortsvärd. När han nöjd ska gå därifrån börjar Kar röra på sig. Han går stelt men tar struhtag på Grette bakifrån.)

Kar Vem spökar i min grav?
Grette Ingen utom du själv, gubbskrälle, som borde vara död.
Kar Jag är död, och du borde lämna de döda i fred.
Grette Inte när de inte lämnar de levande i fred.
Kar Jag rår bara om vad som är mitt.
Grette Men dina spökerier har skrämt bort alla från nejden utom din son, som nu äger hela landet.
Kar Tror du jag hjälper min otacksamme son från dödsriket?
Grette Det är det du inte gör, med att behålla dina rikedomar levande begravda här och skrämma bort alla hans vänner.

Kar Så du trodde dig hjälpa honom?
Grette Jag ville pröva min lycka.
Kar Du har provat den och funnit din olycka! Man plundrar inte en död i hans grav!
Grette Det är redan gjort!
(De slåss. Allting slås sönder omkring dem, och det dånar och brakar kring striden. Till slut blir Kar liggande över sitt högsäte. Grette skär då av honom huvudet och lägger det mellan låren under baken på den döde. Så tar han skatterna och svärdet och går.)
Grette Äntligen får du frid, Kar, nu när du äntligen blir av med ditt tunga arv till din ende son! *(går med skatterna)*
(Grette går tillbaka till Olav.)
Olav Mycket bra, Grette, men det var inte allt. Du måste berätta om de tolv bärsärkarna också.
Grette Det var en mera komplicerad historia.
Olav Låt höra!
Grette De tolv bärsärkarna hade hållit på och plundrat Norges kuster och fjordar i flera år när jag kom till Torfinn. En dag kom de till Haramarsö med sitt stöldskepp, och det märktes genast att de inte kommit för att erbjuda sina tjänster....

Scen 5.

husfrun (ser ut genom ett fönster) Det ser ut som om vi får besök.
dottern Pappa väntar inga gäster.
husfrun Det är kanske just därför de har kommit.
dottern Bara det inte är Tore Tomb och Ogmund Onde!
husfrun Vilka de än är så väntar vi dem inte. Hämta Grette. Han vet kanske på råd.
Grette (kommer in) Vad står på?
husfrun Vi väntar inte besök, men det kommer besök.
Grette Så trevligt!
husfrun Det är det som är frågan.
Grette Torfinn är ju bortrest, och här är bara tråkighet bland husfolket. Vi behöver faktiskt lite omväxling.
husfrun Men detta är kanske mer än vad vi tål.
dottern Vad ska vi göra, mamma?
Grette Vi har bara en sak att göra.
husfrun Nå?
Grette Ta emot dem som gäster som kommer på besök och håll god min.
husfrun Men om det är Tore Tomb och Ogmund Onde och deras anhang?
Grette Det är Tore Tomb och Ogmund Onde och tio till. Lämna dem åt mig.
husfrun Dotter, spring upp på vinden och göm dig.
Grette Håll god min, matmor. Det är enda sättet att tas med dem.
husfrun Jag har alltid undrat om man verkligen kan lita på dig, Grette.
(det bultar hårt på dörren.) Jag finns i köket. *(går)*
Tore Tomb (kommer inklämpanad fullt beväpnad med Ogmund och andra utan att Grette hunnit öppna.) Jag förmodar, att detta är Torfinns hus. Finns han hemma?
Grette Nu har ni då verkligen kommit lägligt, era skälmar, för husbond är bortrest, och här är bara hustrun och dottern hemma.
Ogmund Inga andra?

Grette Bara jag och åtta veliga huskarlar. Torfinn är bortrest att fira jul på annan ort med trettio av sina vänner.

Tore Så det är bara att ta för sig?

Grette Har ni något otalt med Torfinn hade ni inte kunnat komma lämpligare. Huset är välförsett och alla dörrar öppna.

Tore (till de andra) Han här får vi klart besked av utan att behöva dra ut orden ur halsen på honom. Vad tycks, kamrater? Vi stannar väl här?

Ogmund Finns det öl?

Grette Massor.

Ogmund Då är det väl bara att bänka oss.

en bärsärk Och hämta fruntimmer sen.

Tore Inte så bråttom, Torgrim Taskebak.

Grette (öppnar dörren till köket) Våra gäster vill ha mat.

husfrun (kommer in) Jag beklagar att min man är borta. Annars hade han pryglat rövarena av er.

Grette De uppför sig hyggligt, matmor. Ge dem nu öl och föda så att de blir mätta.

husfrun Fan ska föda illgärningsmän som bara vill min man ont och våldgästa hela Norge! Och du, Grette, lönar min mans gästvänskap illa med att ta in sådana snyltgäster till galna grobianer!

Grette Gräla på mig sedan, frun. Det får ni länge tid till. Smek nu gästerna medhårs så länge, innan det blir värre.

Tore Var inte orolig, frun. I er mans frånvaro har ni tolv andra, och de räcker till både åt er dotter och alla andra jungfrur i huset. Hä-hä-hä! (Alla bärsärkarna skrattar rått.)

Grette Det kallar jag att tala som en karl. Då kan ingen dam i huset klaga på sin lott. (skrattar med bärsärkarna som asgarvar på nytt.)

husfrun (med gråten i halsen) Om vi överlever detta, Grette, blir du aldrig väl sedd i Norge mer. (går ut och bölar i köket, där andra fruntimmer bölar med.)

Grette Lägg nu ifrån er era vapen, mina vänner, till att börja med. Aldrig blir fruntimrena väl stämnda mot er annars, och en rädd kvinna duger inte till kärlek.

Tore Inte bryr vi oss om ifall kvinnorna gör motstånd. Men dig kan vi tydligen lita på. Du är inte som vanligt mesigt husfolk.

Ogmund Vapnen är bara i vägen om vi ska festa och dricka. (lägger ifrån sig sina vapen. De andra följer exemplet.)

Grette Till bords, mina vänner! Ni behöver förfriskningar!

Ogmund (sätter sig) Fram med ölet!

Grette Öl ska ni få, det bästa gården har! (häller upp i väldiga ölkrus)

Torgrim Berätta nu om fruntimrena i gården!

Grette Husfrun är den präktigaste men inte god att tas med för en främling och duger endast åt en hövding. Där får du, Tore, något att göra!

Tore En mission minsann! Till nästa.

Grette Dottern är den fagrade, en ljuvlig mö just i sin mest bedårande knoppning. Hon är gårdens enda garanterade jungfru.

Tore En läckerbit åt dig, Ogmund!

Ogmund Jag vill lova det!

Grette De andra är allesammans pigor och tjänstehjon, allesammans präktiga och kapabla, ingen för gammal och ingen för liten.

Tore Du menar att de räcker åt oss allesammans?

Grette Hur hårt ni än plöjer med dem tål de det värsta och har mera att ge därtill.

Tore Vi har funnit den rätta nyckeln och vägledaren till alla gårdens hemliga rum och mödomar! Det kallar jag en lyckträff! Skål för vår nye kumpan!

Ogmund Du skulle passa bra i vårt gäng, broder.

Grette Gärna följde jag med er och slog runt längs hela norska kusten.

Torgrim Låt oss genast svära vapenbrödralag!

Grette Nej, låt oss inte gå längre än vi redan gjort, ty 'nykter man har glömt sin glädje'.

Tore Vi håller ändå vad vi lovar. Du får följa med oss, broder. Det har du vårt ord på.

Ogmund Nu har vi druckit oss fulla, men var är maten?

en bärsärk Ja, var är maten som du lovade oss, kompis?

Grette Kom, ska jag visa er den. Visthusboden är där ute. Där kan ni förse er med allt vad ni behöver.

Tore (*reser sig*) Och sedan blir det dags för mig att hålla mina löften till husfrun.

Ogmund (*reser sig*) Ut till köttboden nu! Vi behöver mera mat!

Torgrim Och sedan mera öl!

en annan Just precis!

(*Alla instämmer och lämnar bordet. Grette uppträder hela tiden som deras välgörare. När han skall gå sist ut öppnar han dörren till köket.*)

Grette (*högt, så att alla bärsärkarna måste höra det*) Upp till sängs nu, kvinnor, ty så vill Tore Tomb ha det!

(*Kvinnorna svarar med ramaskrin. När Grette gått kommer de ut.*)

husfrun Vilken nedrig förrädare! Vi har närt en orm vid vår barm!

en piga Vi är förlorade!

en annan Vad ska min gubbe säga!

3 Det här överlever vi aldrig!

4 Vem släppte in den fähunden på gården?

dottern Bärsärkarna hade kommit i alla fall. Det är inte Grettes fel, och han har kanske någon plan.

4 Men han spelar ju med dem!

dottern Men kanske inte samma spel.

husfrun Du bara önsketänker, unge. Både vi och Grette är förlorade.

Grette (*skyndar in*) Kvickt! Vapen!

husfrun Vad har du gjort?

Grette Bärsärkarna frossar och super i visthusboden och vet inte att de är instängda!

dottern Vad var det jag sa!

husfrun Ska du klara av dem ensam?

Grette Jag har inget val.

husfrun (*klappar i händerna*) Samla genast tillhopa alla husets vapen! Och bärsärkarnas också! (*alla damerna hämtar vapen. Grette väljer ut de bästa.*)

Grette Nu blev det fart på damerna minsann! Inför bärsärkarnas löften blev de plötsligt militanta!

(*ett brak utanför, följt av härresande illtjut*)

piga 1 Nu har de brutit sig ut!

Grette Ta betäckning, damer, och lämna fortet åt mig!

(*I glödande ursinne brakar bärsärkarna in i stugan.*)

Tore Vad ska det här betyda, ödesbroder? Varför föll klinkan på i visthusboden?

Grette (*sticker ett spjut i magen på honom som går ut på andra sidan och in i Ogmund*) Ni fattar tydligen trögt, era menlösa vidunder.

Torgrim På honom!

(Alla angriper Grette men saknar tillräckliga vapen. Grette klarar av en efter en. Slutligen flyr de sista fyra, medan åtta ligger döda i stugan.)

Grette *(pustar ut)* Nu kan ni komma ut, era luder! Ingen vill komma vid er längre!
husfrun *(kommer ut med de andra)* Det kallar jag ett pråktigt dagsverke. Men det tar år innan fläckarna går ur mattorna och golvet.

Grette Låt dem sitta kvar som minne, så att Torfinn aldrig glömmer det.

fjärde pigan Fyra kom undan.

Grette Dem tar vi sedan. De har ingen chans.

husfrun Tack för att du räddade livet på min dotter! *(kramar honom)* Nu vet vi äntligen var vi har dig!

Grette Det var ett nöje, frun.

husfrun *(till pigorna, som tittar på)* Seså, till arbetet nu! Vi har mycket att göra! Här ska bli snyggt tills Torfinn kommer hem! *(Pigorna börjar genast städa och skura.)*

Men du, Grette, förtjänar en pråktig middag. Sätt dig i högsätet och låt dig betjänas!

(Han gör så, och dottern sätter sig bredvid honom.)

dottern Jag trodde alltid på dig, Grette.

Grette Men det var du ensam om, flicka lilla.

(Scenen skiftar tillbaka till Olavs hov.)

Olav Just så har jag hört det berättas även av andra. Du ska få bära järn i kyrkan, Grette, och om du klarar provet skall du vara en fri man i Norge.

Grette Det är allt vad jag begär, kung Olav. Må provet bevisa mig skyldig eller oskyldig.

Olav Må rättvisan segra! *(reser sig)* Kom nu med mig ut, Grette Asmundsson. Fler historier vill jag höra, och du skall sitta närmast mig bredvid högsätet. *(går ut med Grette med armen om hans axel.)*

Grette Ingen kung skall sakna underhållning om han finner sig en narr att berätta sanningar för honom.

Scen 6. I kyrkan.

Olav Du är i goda händer, Grette. Biskopen är här och skall själv offentligt rentvå dig från allt, om du blott klarar provet, vilket för dig borde vara en enkel sak.

Grette Jag har fastat som sig bör och går med renat samvete och full botfärdighet in i kyrkan.

biskopen Så skall hela Norge veta, att du är en rekorderlig man, och inga hämndåtgärder skall sen mera kunna vidtas, vare sig från Norge eller Island.

Grette Ändå hoppas jag få stanna här i Norge i din tjänst, kung Olav, ty dig finner jag den enda i all världen värd att tjäna.

Olav Det får bli som Gud och ödet vill. Nu är det dags för dig. Träd fram i kyrkan, Grette, och bevisa din renhårighet för hela menigheten.

(När Grette träder fram i kyrkgången för att genomgå provet vid altaret springer en ung slyngel ut framför honom.)

slyngeln Det är ändå höjden! Här får mördare rentvå sig i kyrkans namn och komma undan med alla sina mord!

Grette Skym inte utsikten för mig, pojke.

slyngeln Skall då illgärningsmän få bränna oskyldiga män inne och komma undan med det, medan kyrkan bara glömmer och förlåter?

Olav Vem är pojken?

biskopen En okänd slyngel.

Grette Jag varnar dig, pojk! Du stör gudstjänsten!

slyngeln Vilken gudstjänst? Här finns ingen Gud, när mördare släpps in över helighetens tröskel!

Grette Din slyngel! (*slår till honom. Pojken faller ner blödande och medvetlös.*)

biskopen Han fick inte ens komma fram till altaret.

Olav Ett dåligt prov, Grette!

en kvinna Han har mördat pojken!

en man Där ser man. Gud har fällt hans dom. I stället för att låta sig frikännas från mord begår han nya mord.

biskopen Grette! Vad har du gjort!

kvinnan Han har mördat pojken! Han har mördat en oskyldig pojke, som han innebrände oskyldiga män!

en gubbe Och en sådan skulle frikännas från mord i kyrkan!

flera Ut med honom! Bort med honom! Skicka hem honom till Island!

Olav Lugna er! Pojken lever! Bär ut den stackars pojken. Han visste nog inte själv vad han sade.

Grette (faller ner på knä) Kung Olav, jag bönfaller inför dig, låt rättvisan ha sin gång. Låt mig genomföra järnbörden.

Olav Det måste du förstå, Grette, att det provet måste avbrytas. Gud ställde dig inför ett svårare prov, som du inte klarade av. Du kan ju inte tygla din egen våldsamhet! Det har nu med egna ögon hela menigheten fått se.

Grette Ändå ber jag dig, kung Olav, att få stanna i din närhet och i din tjänst. Många män har du som är underlägsna mig i både vett och styrka.

Olav Men få män med ditt olycksöde, och det vill ingen ha. Ett öde vilar över dig, Grette, som skiljer dig från hela mänskligheten. Din livsuppgift och kamp är med ditt öde, och den kampen kan du endast klara av på Island. Far hem. Jag kan icke ha dig i min tjänst.

Grette Du beseglar mitt öde, kung Olav!

Olav Nej, du har gjort det själv genom din våldsamhet. Den som är oaktsam med livet möter bara nederlag. Hans oaktsamhet är hans egen sak, och nederlagen som kommer därav får han möta ensam. Far du hem till Island, och lämna Norge i fred för din olycka. (*går*)

Folket (som gör ut förbi Grette) Han har dömt sig själv.
 Stackars usling.
 Kungen har dömt rätt.
 Det var inget annat att göra.
 Vem var pojken?
 Ingen vet.
 En profetisk syn.
 Åk hem till Island, din mördare!

Grette (reser sig när alla gått förbi) Norge hade kunnat segra genom mig och konung Olav över alla andra. Nu får Norge och Olav klara sig ensamt och gå under, medan Grette inte slipper sin isländska förbannelse. Ske alltså! Må världen gå under, men må Grette leva!

Akt II scen 1. Hos Torsten Dromund.

Torsten Svårt det är att vara Grettes broder, men svårare det blir att överleva honom, om han dör. Och ännu svårare det är att vara Grette själv, av ingen övervunnen, genomskådande all list och mänsklig baktanke, att vara överlägsen alla men ej kunna vara herre över sig själv. Fruktad är du, Grette, över hela Island och i Norge. Här i Norge vill ingen ha dig, och på Island väntar bara bråk och fejder till din dödsdag. Dock kan du och ingen annan klara av dem. – När Grette kommer skall han omhändertagas som den han är – min egen bror – och visas all respekt och hänsyn. Inga gliringar, ingen antydning till avsky – han måste få känna sig hemma här och varmt välkommen. Är det förstått?

huskarlen Ja, Torsten Dromund.

en tjänare Jag ser någon komma. Det måste vara han.

Torsten Stor och väldig, men ensam?

tjänaren Och mera diger än Olav Digre.

Torsten Då är det han. Låt honom komma.

huskarlen (för sig själv) Ej är han välkommen någonstans, och fastän alla respekterar honom vill de ej kännas vid honom. Han väcker fruktan och respekt men ingen hänsyn till att han bara är en ärlig man.

(Grette kommer in. Torsten omfamnar honom.)

Torsten Välkommen, Grette, hem till din broders hus!

Grette Mitt enda hem på jorden, om du menar allvar.

Torsten Din faders gård på Island då?

Grette Asmund Långhår har gått bort, sörjd av alla. Han gav över allt till Atle, då han menade att mitt liv var för mycket strid.

Torsten Men Atle är en pålitlig och ädel man, omtyckt av alla liksom vår far, och han låter nog Bjarg förbli ditt hem lika väl som sitt eget.

Grette Ja, men kan han försvara det? Du vet ju varför jag lämnade Island.

Torsten Mordet på Torbjörn Långfararen?

Grette Inte enbart. Han bad om det, men flera andra har bett om det men ännu inte fått det. Jag lämnade Island för att slippa behöva dräpa fler personer. Jag såg min räddning i att gå i tjänst hos Olav Haraldsson.

Torsten Men han ville inte ha dig?

Grette En olycka ville att jag i misstag skulle bli orsak till Tore på Gards söners död. Typiskt. Man lämnar Island för att lämna islänningarna i fred, och så kommer man till Norge, där man genast utan avsikt blir orsak till några islänningars död.

Torsten Du var oskyldig.

Grette Jag vet, men vad hjälper det? Bevisad oskuld har aldrig hjälpt mot folks fördomar.

Torsten Hur började egentligen dina olyckor?

Grette Jag tror det avgörande var mitt uppdrag med Glåm.

Torsten Vem var Glåm?

Grette En svensk på Island men värre än någon islänning.

Torsten Den historien har jag inte fått höra.

Grette Allt gick bra för mig tills jag mötte Glåm. Där inträffade en förändring, och min lycka vände.

Scen 2.

Skapte Jag tror att mannen du efterlyste är här nu.
Torhall Du menar fåraherden?
Skapte Han har setts i bygden och tydligen fått budet, ty han styr sina steg hitåt.
Torhall Han är välkommen.
Skapte Du vet inte vad du har bett om. Risken är att han är en sådan person genom vilken problemen bara blir värre.
Torhall Jag tar risken. Å andra sidan kan han vara rätt man på rätt post.
Skapte Det blir *din* begravning.
Torhall Hellre det än någon annans.
(*Glåm kommer in, en stor och otäck karl med stora stirriga ögon och grått hår som en vargpäls.*)
Glåm Jag söker Torhall på Torhallstad.
Torhall Det är jag. Om du är mannen som vi söker så är du Glåm.
Glåm Ja, jag är Glåm. Ni sökte en fåraherde.
Torhall Det är riktigt. Känner du till problemet?
Glåm Jag är inte rädd för något.
Torhall Jag har haft svårt för att behålla folk, ty dalen hemsöks av spökerier.
Glåm Jag har ingenting emot döda osaliga andar.
Skapte (stöter lätt till Torhall) Vad sa jag?
Torhall Det gäller att hålla fåren ute i vall även på vintern dag som natt.
Glåm Inget väder eller oväder biter på mig. Jag trivs med ensamheten och ligger gärna ute om vinternätterna.
Torhall Då är du anställd.
Glåm Kan jag börja genast?
Torhall Gå hem till Torhallstad. Min hustru Gudrun får ge dig alla instruktioner....
Glåm Ni skall inte ångra att ni anställde mig. Jag har god hand med spöken och fantomer. (*skakar våldsamt hand med Torhall och Skapte och går.*)
Skapte Han verkar nästan för bra för att man ska kunna tro på honom.
Torhall Det var just mitt samma intryck, Skapte. Vi får se vad detta leder till.

Scen 3. Torhallstad.

drängen Han har otäcka ögon, ett brutalt sätt, sätter skräck i folk och är alltid otrevlig. Måste vi ha honom kvar?
Gudrun Ingen tycker om honom och allra minst jag, men någon måste sköta jobbet, och vi kan inte få någon annan. Och han har god hand med fåren. Hans hårda hemska starka röst samlar dem genast.
drängen Här kommer han. Jag sticker.
Gudrun Han har i alla fall aldrig gjort oss något ont. Antagligen har han något hemskt olycksöde bakom sig som tvingat honom hit från Sverige. (*Drängen går. Glåm kommer in.*)
Det är första juldagen i morgon, Glåm.
Glåm Det kommer inte mig vid. Får jag min frukost.
Gudrun Här fastar vi dagen före julhögtiden.
Glåm Men jag är inte kristen, och jag är hungrig.
Gudrun Men Glåm, du måste åtminstone gå i kyrkan till julen.

Glåm Aldrig i livet. Predika inte nu, matmor, utan ge mig min frukost, så går jag ut till fåren sedan.

Gudrun Bryter du julfastan dagen före jul kan det bara gå dig illa.

Glåm Så resonerar ni vidskepliga kristna som låtit allt vett fara ut ur sinnet och ersatt det med den naiva jolmighetens trældom. Med vad som kallas hedendom var alla män fria och kunde ägna sig åt realiteter. Med er falska trygghet slutar ni bara i universell kristen senilitet.

Gudrun Så han hädar! Ut med sig genast!

Glåm Får jag frukosten först så går jag sedan.

Gudrun Nå, ta då din frukost, men visa dig inte mera sedan förrän efter jul!

Glåm Och må fan ta den heliga vidskepelsens kyrka under tiden!

Scen 4.

Grette Vad hände egentligen?

Torhall Det är det som ingen vet.

Grette Berätta vad ni vet.

Torhall Det blev storm på julafton, och Glåm kom inte hem. På juldagen efter ottesången blev det såpass drägligt att man kunde gå ut och leta. Vi fann då fåren utspridda över vidderna och döda. Till slut fann vi Glåm. Han var död och svart och uppsvälld som en oxe. Vi försökte forsla liket till kyrkan, men det gick inte. På annandagen försökte vi med dragdjur. Det gick att få honom ner för fjället, men på slät mark orkade inte hästarna. Så vi gravsatte honom där i dös.

Grette Det var väl det enda att göra.

Torhall Sedan började han gå igen. Folk som mötte honom blev skrämda från vettet, vansinniga eller bara dog. Ingen ville bo kvar här mera, och jag fick svårt att få husfolk, särskilt när Glåm började rida husen om nätterna. Till slut fick jag en ny fårarherde. Torgaut hette han och tyckte bara det var roligt när Glåm kom och red husen. På julafton ett år efter Glåms död försvann han. Vi fann honom död vid Glåms dös. Varje ben var sönderslaget i hans kropp. En annan stalledräng fann vi liggande på rygg över båshällen med ryggen bruten medan korna betedde sig som vansinniga. Till slut kom turen till vår egen dotter. Glåm lämnade henne inte i fred förrän hon var död. *(döljer ansiktet i händerna.)*

Grette *(tröstar honom)* Såja, Torhall, det här måste vi göra något åt.

Torhall Inget folk vill bo kvar här längre. Hela dalen hotar att bli avfolkad. Ovanför Tunga är det ingen som bor längre.

Grette Det bästa vore om Glåm själv kom hit så att man fick talas vid med honom.

(I det samma hörs kraftiga bultanden på dörren och någon som försöker bryta sig in.)

Torhall *(förfärad)* Det är Glåm! *(Man hör hur monstret flyger upp på taket och börjar hamra väggarna med fötterna.)*

Grette Lever gör han då åtminstone.

Torhall Men hur kan man leva som död?

Grette För de döda är ingenting omöjligt om de bara lägger manken till. Glåm visste nog mer om de döda än vad som var hälsosamt för honom medan han levde. *(reser sig)*

Torhall Vad du än gör, så gå inte ut till honom!

Grette *(öppnar dörren på vid gavel, ropar ut:)* Kom an, Glåm! Vi väntar på dig här inne! *(Genast hörs ett fruktansvärt rytande, och Glåm kommer stormande in, helt monstros, och börjar slåss med Grette. Torhall, vettskrämd, försvinner skrikande in bakom en stängd dörr.)*

Glåm (morrande) Jaså, Grette Asmundsson, du vill hindra mig från att leva som jag vill!

Grette Din dårfink, du kommer aldrig undan med det här!
(*De slåss. Gradvis lyckas Glåm få med sig Grette mot utgången.*)

Glåm (morrande) Får jag dig bara utanför huset ska vi nog göra upp!

Grette Jag släpper dig inte levande!

Glåm Och jag släpper dig inte förrän du är död och levande död som jag!
(*Precis vid tröskeln lyckas Grette få Glåm under sig och höjer redan yxan för att hugga av fantomens huvud när han hejdar sig.*)

Glåm (långsamt) Hejdar du dig, Grette Asmundsson, inför min vassa blick? Du må klara dig från detta men ej utan men för livet. Aldrig mer skall du sova lugnt om nätterna, ty min döda blick skall alltid vila på dig och förfölja dig. Du är min nu även om du klarar av mig, ty så fungerar de döda. De släpper ej de levande ifrån sig med mindre än att de fäster sig i deras själar. Du blir aldrig starkare än så här, Grette Asmundsson. Detta är kulmen på din karriär. Hädanefter bär det bara utför, och din enda lott i livet blir evig landsflykt och förföljelse.

Grette Tig, din ohyggliga gengångare! (*hugger huvudet av honom.*)

Torhall (kommer in igen när allt blivit tyst) Det var en förfärlig strid. Men du övervann honom.

Grette Svårare troll har jag aldrig trotsat.

Torhall Det skall du belönas för. Äntligen blir det frid över Vatnsdalen.

Grette Men vad kostade den friden? Det får vi se, Torhall. Kanske min ofrid för resten av livet.

Torhall Du är trött, Grette, efter ditt hjältedåd. Nu kan du ta det lugnt.

Grette Det är just frågan det. Kan jag någonsin ta det lugnt mer efter detta möte med den värsta illvilligheten själv?

Torhall Sansa dig. Det är över nu.

Grette Det är just frågan vad som är över. Mitt liv eller hans? Kanske mitt liv med hans.

Torhall (tar hand om honom) Det ordnar sig. Du klarar dig.

Grette (överskådar förödelser) Men här blir mycket att städa upp.

Torhall Det får Gudrun göra, och det kommer hon att göra med tacksamhet.
(*hjälp ut den stapplande Grette*)
(*tillbaka till scenen med Torsten.*)

Grette Sedan dess har jag aldrig sovit gott om nätterna, Torstein. Glåm fick rätt: jag har aldrig kunnat glömma hans sylvassa genomborrande blick. Och mina olyckor började efter det med dråpet på Torbjörn Långfärd, just som jag skulle söka min lycka hos Olav Haraldsson, som omintetgjordes genom Tore på Gards söners död.

Torsten Det var en olycka.

Grette Inte för Tore på Gard. Han kommer aldrig att förlåta mig vilken bot som än erbjuds.

Torsten Vad tänker du göra? Fara tillbaka till Island?

Grette Jag har ingen annanstans att ta vägen.

Torsten Om du någonsin blir dödad, Grette, blir det nog jag som får hämna dig, men det lovar jag att göra.

Grette Om jag blir dödad, Torsten, blir det en svårare bedrift för mina mördare än mitt nappatag med själva döden i Glåm.

Torsten Du menar att det är omöjligt?

Grette Praktiskt taget.

Torsten Jag hoppas du har rätt.

Akt III scen 1.

Asdis (sitter på sin sängkant) Tungt är mig livet, men tyngre är väntan på döden. Och hur kan jag leva med uthärdligt mod när familjen blott slås av förödelse och orättvisa och död? Skulle jag icke knota mot ödet, en änka vars son blivit mördad och vars andre son ej kan hämnas hans död, i sin frånvaro utomlands lyst över Island i fredlöshet? Ensam jag vakar och får aldrig sömn i för länge sen utgråtna ögon, fast sömnen är min enda tröst nu, min enda befrielse från mina plågor och mitt enda jordiska paradiset, under de få ringa stunder jag får den.

(lägger sig till ro i sängen.)

Ännu en utvakad natt dominerad och marriden av sorgens ofrid för mina tre söners skull, en nesligt mördad, den andre förföljd och dömd fredlös, den tredje ett värnlöst och oskyldigt barn.

(Grette kommer in i dunklet klädd i svart kappa, kommer fram till moderns säng, känner om någon ligger där.)

Vem kommer så nära mig i nattens mörker vid midnatt?

Grette Oroa dig inte, mor. Det är jag, Grette.

Asdis (omfamnar honom innerligt genast) Äntligen! Vad vi har väntat på dig! Hela huset sover!

Grette Jag har haft en lång ritt från Borgarfjord men gästade Grim Torkelsson på Gølsbakke på vägen. Han gav mig alla nyheterna.

Asdis Så du vet att din fader är död, att Atle övertog gården, att han mördades av Torbjörn Oxakraft och än ligger ogill, och att du är dömd fredlös över hela Island.

Grette Allt det vet jag, mor.

Asdis Du verkar inte bekymrad för det.

Grette Vi får ta en sak i sänder. Det viktigaste är att du får behålla Bjarg med Illuge.

Asdis Det var osäkert tills du kom hem.

Grette Så ingen har krävt böter för mordet på Atle?

Asdis Målet var ditt, och ingen kunde ta upp det i din frånvaro.

Grette Men ändå fick mördaren mig dömd fredlös på Island?

Asdis Alla älskade Atle, och ingen har tackat Torbjörn för mordet. Han har suttit i fred på sin gård hela vintern och slagit sig samman med Tore på Gard, som fick veta hur du vållade hans söners död i Norge. Det är han som fått dig dömd fredlös.

Grette Har ingen kunnat föra min talan?

Asdis Inte efter din brors död. Du får göra det själv.

Grette Kan man komma åt Torbjörn Oxakraft?

Asdis Han har litet folk hos sig på Toroddstad nu. Rätta tillfället är nu.

Grette Det är där vi får börja. Sov nu, mor. Förlåt att jag väckte dig.

Asdis Jag har vakat varje natt i väntan på din återkomst. Nu först kanske jag äntligen får sova. Men du behöver sömnen mera.

Grette Oroa dig inte för mig. Sov lugnt. Jag är här nu att vaka över er.

Asdis Det känns tryggt att ha dig här fastän du är världens oroligaste ande.

Grette Kanske att den största tryggheten just ligger i den värsta skräcken och oron?

Asdis Där om vet du mer än jag.

Grette Och lär få veta mera.

Asdis Jag är glad att jag var vaken när du kom.

Grette Sov nu, mor. Själv finner jag mig en matta.

Asdis Välkommen till Island och alla våra familjeolyckors helveten, min älskade son.

Grette De har bara börjat, mor. Ta det lugnt.
(Grette lämnar henne, och han sträcker ut sig och somnar lugnt.)

Scen 2. Tinget.

Torodd Drapustuv (träder fram i församlingen) Jag har att kära med anledning av att Torbjörn Oxakraft har blivit dräpt tillsammans med sin unge son.

en storman Torbjörn Oxakraft dräpte Atle Asmundsson utan sak. Men Grette Asmundsson hade därför sak i dråpet på Torbjörn Oxakraft och hans son, i synnerhet då de angrep honom först.

storman 2 Skall vi då aldrig slippa denne Grette Asmundsson? Är han inte lyst i fredlöshet över hela Island?

storman 3 Jo, och just därför kom han tillbaka för att djävlas med oss desto mer för sin fredlöshets skull.

Skapte Till saken, stormän! För dråpet på Torbjörn förelåg en laglig försvarsgrund, så att för Atle måste fulla böter utbetalas.

storman 1 Kan de inte kvitta mot varandra? Atle väjde tyngre mot Torbjörn Oxakraft men kanske jämnt mot både honom och hans son.

storman 2 Det verkar rimligt. Så löser vi alla problem, och Torbjörns familj kommer billigt undan. Låt morden kvitta mot varandra.

Torodd Vad säger skiljedomarn?

Skapte Målet är inte så lätt, då Grette är dömd fredlös. Den väsentliga frågan är: dömdes han fredlös före mordet på Atle eller efter?

storman 2 Grette dömdes fredlös på alltinget.

storman 3 Och Atle mördades en vecka efter alltinget.

Skapte Ni räknade alltså som huvudman till eftermålet på Atle en som redan var fredlös och varken kunde föra talan eller svara i käromål. Alltså har Grette ingenting med det målet att göra, och den må upptaga eftermål som enligt lag är därtill närmast.

Torodd Vem ska då sona för dråpet på min bror Torbjörn och hans son?

Skapte Det får du ta reda på själv, men inte kommer Grettes fränder att erlægga några böter för vad han gjort om de inte kan köpa honom fred.

storman 1 Alltså blir du tvungen, Torodd, att betala böter för mordet på Atle Asmundsson. Det blir minst två hundraden i silver.

Torodd Det är orättvist!

Skapte Så säger lagen.

Snorre Gode (gammal lagman) Jag har ett förslag. Böterna för Atle efterskänkes, och Grette får åter fred. Ingen har glädje eller nytta av hans fredlöshet, då den bara kommer att få honom att bita ännu skarpare tillbaka.

Skapte Ett högst rimligt och konstruktivt förslag.

Snorre Vad säger Torodd Drapustuv?

Torodd Väl är jag medveten om att jag bara kommer att få besvär med Grette så länge han är fredlös. Jag går gärna med på förlikningen.

Skapte Då verkar vi alla vara överens.

Tore på Gard Stopp där lite! Grette dömdes till fredlöshet genom min försorg för mordet på mina båda söner i Norge. Det målet har ingenting med Atles och Torbjörns sak att göra. Så länge mina söner ligger ogilla och ohämnade måste jag yrka på fortsatt fredlöshet för Grette.

Snorre Ta då ditt förnuft till fånga, Tore, och förblinda inte dig själv med din fanatiska hämndlystnad. Dina söner blev ju innebrända genom en olycka.

Tore Det är Grettes version. Mina söners version hade säkert låtit annorlunda, om vi fått höra den. Jag måste kräva ett pris på Grettes huvud för mordet: jag bjuder tre marker silver.

(Stormännen baxnar och förvånas.)

storman 1 Ett oerhört pris.

Snorre (för sig själv) Nu går allt åt pipan och inleds en fortgående tragedi.

storman 2 Om Tore på Gard vägrar släppa på Grettes fredlöshet betyder det att Torbjörn Oxakraft får ligga ogill.

Torodd Det är alldeles förbannat orättvist!

Skapte Du måste likväl gälda boten för Atle Asmundsson, Torodd.

Torodd Jag gör det och sluter då upp bakom Tore på Gard och hans krav på fortsatt obönhörlig fredlöshet för Grette och höjer budet på hans huvud med tre marker silver till utöver Tores!

Tore Rätt så, min gode man! Rätt ska vara rätt!

Snorre Ni vet inte vad ni gör. Är då principhållandet på Grettes fredlöshet värt alla de mäns liv som kommer att få sota för den inklusive troligen era egna? Detta är inte bara justitiemord utan dessutom rättshaveri från er sida.

Tore Jag har rätt att kräva Grettes död för mina söners. Jag har ingen rätt att låta dem ligga ogilla och ohämnade.

Snorre Ibland står förnuftet över lag och rätt. Om lag och rätt tillåts segra över förnuftet brukar detta med goda skäl beklagas med tiden.

Torodd För Grettes skull får min bror ligga ogill medan jag måste böta för hans mord på Atle. Det är oacceptabelt. Jag har inget annat att göra än att delta och stödja i Tores krav. Vi har båda rätt.

Snorre Det kan bli er död.

Tore Det är på vår egen risk.

Skapte Vi kommer icke vidare. Atles familj får i alla fall böter för Atle. Det är det enda goda vi kommit fram till. Allt det andra är ont.

Tore Det är Grettes eget fel.

Snorre Det får nog framtiden utvisa, Tore på Gard.

Skapte Härmed förklarar jag tinget upplöst.

(Alla bryter upp, de flesta missbelättna med både det ena och det andra.)

Scen 3. Hos Tore på Gard.

Tore Välkommen, Tore Rödskägg.

Rödskägg Att en så mäktig och aktad man som du, Tore på Gard, skulle vilja ha något att göra med en sådan som jag ser jag som en underlig ära.

Tore Jag har ett uppdrag åt dig.

Rödskägg Då vill du ha någon lönnmördad.

Tore Grette Asmundsson.

Rödskägg Han blir svår att dräpa.

Tore Du kan klara det.

Rödskägg Hur? Han släpper ingen in på sig.

Tore Han lever hårt och ensam ute vid Arnarvatnsheden och livnär sig på fiske. Han är mörkrädd och vill helst inte vara ensam på heden om nätterna. Sök upp honom och ställ dig in hos honom. Du är ju också dömd fredlös för alla dina dråp, så

han accepterar dig säkert som kollega och ödesbroder. Hjälp honom och skäm bort honom. Låt honom vänjas vid att ha det bra som omväxling. Då börjar han lita på dig, och då kan du vid lämpligt tillfälle mörda honom.

Rödskägg Han har haft andra hos sig förut som fått hans förtroende och som försökt döda honom men bara blivit dödade själva.

Tore Du kan bättre än de. Lär av deras misstag. Du får inte misslyckas.

Rödskägg Om jag misslyckas blir jag dräpt. Vad får jag för besväret om jag lyckas och överlever?

Tore Jag skall få dig fri från din fredlöshet, och dessutom får du rikligt med pengar.

Rödskägg Det är värt ett försök.

Tore Du måste lyckas.

Rödskägg Men varför är du så desperat i att vilja få honom dödad?

Tore Han stör mig. Han är ständigt närvarande i mitt liv, och jag slipper honom inte. Mina söner hade aldrig dött om han inte drumlat in i deras norska härbärke, stulit deras eld och tänt eld på huset som tack.

Rödskägg Kunde du inte ha fått bot av hans familj?

Tore De skyllde på att det var en olyckshändelse och i Norge dessutom.

Rödskägg Du är en svår och bitter man, Tore.

Tore Därför behöver jag villiga mördare som du.

Rödskägg Det är sällan jag kan vara till nytta med den enda konst jag kan i livet, och knappast blir mordet på Grette Asmundsson nyttigt det heller, men jag får åtminstone betalt för det.

Tore Och du blir av med din fredlöshet.

Rödskägg Det löftet kommer jag att minnas efteråt.

Tore Jag skall ej ta det tillbaka. Här får du förskott. (*skjuter över pengar åt*

Rödskägg. Denne tar emot dem.)

Rödskägg Ge mig ett år.

Tore Bara det blir gjort.

Scen 4. I Grettes hydda.

Grette (vilar på sitt läger) Jag vet inte varför jag litar på dig, Tore Rödskägg, men du har varit hygglig mot mig i ett år nu, och jag har aldrig haft det så bra. Du har faktiskt fått mig att börja sova lugnt om nätterna för första gången efter Norge.

Tore Rödskägg Det är min glädje, Grette, att vara en berömd man som du väl till lags.

Grette Minns du vad du sade första dagen, när du först sökte upp mig och jag förklarade att jag inte kunde lita på någon? Jag har aldrig glömt det.

Tore Vad sade jag?

Grette Du kom till mig som en fredlös till en annan. Jag hade haft en svår tid och inte ens kunnat uppsöka vänner och fränder utan att bli bortkörd. Nöden tvingade mig till övervåld och till att plundra oskyldiga bönder och stjäla vad jag behövde. Bönderna vid Isafjördur blev så arga, att de överföll mig, trettio stycken, och skulle ha hängt mig om inte Torbjorg Digre hade räddat mitt liv på villkor att jag inte stal från bönderna mera. Du vet kanske själv hur det känns att aldrig få känna sig välkommen ens hos släktingar, att alltid bli bortdriven, att alltid få känna en mördare i hämlarna på sig.

Tore Vi är kolleger.

Grette Du föreslog att vi skulle hjälpas åt i vår gemensamma nöd, och fastän du begått vilka brott som helst förklarade du att du aldrig nedlåt dig till förräderi,

att det var det lägsta som fanns, och att förråda den som gav dig skydd vore den yttersta skändligheten. Jag gav dig därför skydd, och du har hjälpt mig väl under detta år. Jag har nästan börjat känna något som liknar trygghet.

Tore Det var meningen.

Grette Du har arbetat hårt och samarbetat väl. Jag har ingenting funnit hos dig att anföra någonting emot.

Tore Det gläder mig.

Grette Fortsätt så, och vi skall båda två kunna överleva både länge och väl.

Tore Det är min högsta önskan.

Grette Nu är jag trött. Vakta elden väl och släck den ej förrän natten är sen och inga orosstiftare mer kan finna oss i natten.

Tore Lita på mig, Grette.

Grette Jag har ingen annan att lita på. (*vänder sig om och somnar.*)

(Tore sitter tyst en stund. När det säkert hörs på andhämtningen att Grette sover börjar Tore planera:)

Tore Dock är det nästan mot mitt samvete. Finns det ett värre brott än att mörda sin välgörare utan att denne kan försvara sig? Dock är det min enda chans att slippa min fredlöshet, och jag har arbetat hårt för det i ett helt år. Ett bättre tillfälle kan inte komma. Jag har äntligen vunnit Grettes fullständiga förtroende.

(*Han reser sig och betraktar den ljudligt sovande Grette, som ligger med ryggen till. Ovanför honom ligger hans svärd i dess skida.*)

Du farlige kloke man, som så illa har förståtts av världen, att den uteslutit dig ur sin gemenskap blott av fruktan för din överlägsna klokhet, tack för detta år som jag fått leva med dig. Mycket har jag lärt av dig och för måhända din klokhet vidare efter din död. Men ingenting kan hindra den nu, för nu är året fullbordat, och jag har svurit hålla mitt kontrakt. (*griper svärdet i skidan och hinner dra ut det, men i nästa ögonblick är Grette på benen och sliter det från honom och håller det mot hans hals.*)

Grette Säg nu sanningen, Tore. Vem har lejt dig att mörda mig?

Tore Hrutfjordingarna!

Grette Väl har de stått efter mitt liv och haft anledning till det, men de skulle aldrig ha köpt en så usel skoggångsman som du. Säg nu sanningen!

Tore Tore på Gard!

Grette (*sänker svärdet*) Naturligtvis. Vem annars. Ingen törst i världen kan vara så svår att bära som två förolyckade söners faders hämndtörst. Men att du, som alltid smort mig med så fagra ord och svurit trohet som en ren apostel, skulle bli så usel som en förrädlönnmördare av egen obehäpnad välgörare! Jag beklagar dig, Tore Rötägg. Ingen kommer att sörja din död utom jag. (*skär halsen av honom*)

Åter utlämnad åt ensamheten med nattens svarta ögon och demoner som mina eviga osaliga följeslagare! Men även de osaligas dödas sällskap är bättre än levande förrädares. (*sparkar ut liket ur hyddan och går till sängs igen.*)

Scen 5. Hemma på Bjarg.

Asdis Cirkeln sluter sig om oss. Du är den enda jag har, Illuge, medan fler och fler blir våra fiender för Grettes skull och den ena efter den andra av våra vänner blir mördade. Du får aldrig lämna mig, Illuge, så länge jag lever. Här är din enda trygga vrå på hela Island – medan jag lever.

Illuge Jag har hört ett rykte om att Grette är på väg hit.

Asdis Det var många år sen i så fall.

Illuge Bättre sent än aldrig, och åtminstone lever han fortfarande.

Asdis Det är starkt gjort efter sexton års fredlöshet, och många av hans fiender har kommit till korta under tiden.

Illuge Kan han inte bo här som förr i världen, mor?

Asdis Han skulle aldrig gå med på det själv då det skulle utsätta oss två och gården för ständig fara. Tänk på hur de innebrände hela Njals familj.

Illuge Men Grette har fortfarande vänner. Det finns krafter som kämpar för att häva hans fredlöshet.

Asdis Det är hans enda hopp. Som fredlös blir ingen gammal även om man åldras fort.

Illuge Här kommer han.

Asdis (rusar upp) Ser du honom?

Illuge Ja, jag ser honom. Han kommer raskt hitåt med stora steg.

Asdis Min son!

(Dörren slås upp, och Grette ser genast sin moder och omfamnar henne.)

Grette Mor!

Asdis Grette!

Grette Länge har jag längtat efter detta.

Asdis Det var många år sen sist.

Grette Jag har inte velat utsätta er för fara.

Asdis Vi var medvetna om det.

Grette Illuge! Det har blivit karl av dig, lillebror! *(omfamnar honom)*

Illuge Jag vore knappast din broder annars.

Grette Ni tycks klara er väl trots era prövningar för min skull.

Asdis Det går ingen nöd på Asmund Långhårs familj så länge du får leva, Grette.

Grette Hur mycket överlevnadsexpert jag än är har ni knappast haft mycket nytta av mig.

Illuge Ditt rykte vandrar över hela Island, vi lever av din styrka, och somliga försöker få din fredlöshet upphävd.

Grette Jag vet. Snorre Gode står på min sida. Men Tore på Gard är oförsonlig. Han tröttnar aldrig på att skicka nya lejda mördare på mig.

Asdis Du lär ha träffat hans dotter.

Grette När jag lyckats lura ut hans anhang på träskan bortom Reykjaheden passade jag på att göra visit i hans hem. Ja, hans dotter var hemma, och jag lämnade en hälsning.

Asdis Tore på Gard har aldrig fått någon ära av sin fiendskap mot dig.

Grette Envisare än synden är ondskan.

Asdis Har du hört att Hallmund är död?

Grette Nej? Hur dog han?

Illuge Efter att du lämnat Arnarvatns fiskevatten i fred togs din plats av en viss Grim, som bärgade stora fångster. Detta likade Hallmund illa, som började stjäla fisken från honom där den låg på tork under natten. Grim visste inte vem tjuven var och satte en natt yxan i ryggen på honom, men han klarade sig hem till sin dotter och dog inte förrän han givit ett kväde i arv om alla sina bravader. Grim har beklagat händelsen och lärt sig kvädet.

Grette Det var utomordentligt sorgligt, lillebror. Hallmund var min bästa vän och kanske den ende trogne. När jag anfölls vid klyftan under Balljökeln av Tore på Gards män undrade jag varför de inte omringade mig och tog mig från klyftans bakre öppning. När striden var över och Tores män skingrades låg det aderton döda

kvar, men jag hade bara dödat sex. Klyftans andra öppning hade försvarats av Hallmund, som dräpt tolv utan att jag visste det. Det var inte första gången vi möttes.

Asdis Hans kväde kommer alltid att leva kvar med sagan om dig.

Grette Hallmund! Hallmund! Med dig borta, vem har jag kvar utom min gamla mor och min alltför skyddslöse lillebror?

Illuge Vi har klarat oss hittills utan din hjälp och lär kunna fortsätta därmed.

Grette Men hur länge? Inte så länge jag är här eller i närheten av er. Det är därför jag har kommit. Detta är troligen mitt sista besök hos er här hemma. Jag har funnit en tänkbar fristad.

Asdis Berätta!

Grette Gudmund den Mäktige på Modruveller gav mig tipset. Ute i Skagafjorden ligger en ö som heter Drangö. Den har höga stränder, man behöver två stegar att ta sig upp, och det finns bara ett ställe för stegarna. Där är man ointaglig, om man bevakar stegarna och alltid har den andra uppdragen. Där finns rikligt med får, så att man kan leva där.

Asdis Men fåren ägs av fiskarna vid Skagafjord. De vill knappast ha dig där som en stadig gäst.

Grette Det är långt till stranden från Reykir, och de kan knappast få ner mig från ön om jag en gång bitit mig fast där.

Asdis Det blir ett ensligt liv för dig där, och du har svårt för ensamheten.

Grette Därför tänkte jag be om att få ta Illuge med mig. Kan du klara gården ensam, mor?

Asdis Naturligtvis kan jag det tills jag dör. Men valet är Illuges. Om han vill följa med dig får han göra det.

Illuge Grette kan inte klara ett liv ute på Drangö ensam. Du kan klara dig här med vårt folk, mor, tills en dag Grettes fredlöshet blir upphävd. Jag följer med honom, mor.

Asdis Kanske ni där kan båda överleva bättre än Grette ensam. Hårt det är för en mor att förlora båda sina sista söner, men om det gäller deras liv gör jag gärna det offret.

Grette Då jag är långt ifrån dig, mor, kommer alla att lämna dig i fred. Du skall få underrättelser, och Illuge skall komma med bud till dig ibland.

Asdis Det blir tillräcklig tröst för att jag skall orka fortsätta att leva. Ser en skeppsbruten på havet något skepp ibland, så håller han sig flytande.

Grette Du är tapper, mor.

Asdis Som fött den tappreste av söner.

Grette Kom, Illuge. Vi har ingen tid att förlora.

Asdis Det var en kort visit.

Grette Tore på Gard kan när som helst få veta att jag är här.

Illuge Jag skall bara packa det nödvändigaste. (*går*)

Grette Farväl, mor. Vi lever åtskilda av ödet, men våra själar kommer därigenom blott varandra desto närmare.

Asdis (tar fram en pung) Ni kan behöva pengar att köpa fred av fiskarna. Här har ni vad jag har.

Grette Den freden kan bli dyrköpt, och sannolikt räcker inga pengar till, men de kan bli ett viktigt steg på vägen.

Asdis Min ande skyddar er vad ni än gör.

Grette Vi skall nog klara oss. Efter sexton års förföljelser och evig kamp för livet tycker jag att jag förtjänar något mått av trygghet, även om det måste bli långt borta på en isolerad ö.

Asdis Snorre Gode är ej ensam om att kämpa för din fredlöshets upphävande.
Grette Jag tror ej på det, men det är vårt enda hopp. Om Tore på Gard en dag trots allt går med på en förlikning hoppas jag vi alla tre är ännu levande tillräckligt för att samlas här på nytt.
Asdis Farväl, min son. Tag inga risker, var försiktig, och akta dig för trolldom.
Grette Varför trolldom, mor?
Asdis Jag har haft underliga drömmar.
Grette Säkrare än isolerad där på Drangö kan jag aldrig bli.
Asdis Jag hoppas du har rätt.
Grette Det hoppas jag också. (*omfamnar henne tyst och länge en sista gång.*)
Illuge (kommer in) Jag är färdig.
Asdis (omfamnar Illuge) Aldrig släppte jag iväg dig, Illuge, om det ej gällde Grettes liv. Kom tillbaka.
Illuge Med jämna mellanrum.
Asdis Jag litar på er båda och tror att ni gör rätt. Allt övrigt ligger blott i ödets makt att vidareutveckla.
Grette Kom, Illuge. Ödet väntar aldrig länge.
Illuge Farväl, mor.
Asdis Farväl, mina älskade söner. (*de går*)
 De skall ej falla om ej genom svek men aldrig om ej genom vapen ut i ärbar strid. Men trolldom fruktar jag och häxeri, ty där är Grettes svaghet: han är maktlös mot och tål ej mörkrets makter.

Akt IV scen 1. Hegranästringet.

bonde 1 Nå, hur går det med er snyltgäst på Drangö?
Tord Tala inte om det. Vi blir inte av med honom.
bonde 2 Att få Grette Asmundsson till parasitgäst är väl något man inte ens skulle önska sin värsta ovän.
Hjalte Dessutom har han två medparasiter där.
bonde 1 Så de är tre stycken som slaktar era får och plundrar era stränder?
Tord De begär inte mycket och håller sig i skinnet men är ändå en nagel i ögat på alla delägare i Drangö.
bonde 2 Hur många är ni om ön egentligen?
Hjalte Vi äger mest, men det finns sex andra huvudägare, men sammanlagt har tjugo bönder delar i ön. Förr ville ingen av oss avstå något av ön åt en annan, men nu vet ingen hur det blir. Grettes närvaro är en katastrof för Drangönäringen. Där finns åttio får av vilka de flesta är baggar och tackor avsedda att slaktas, och dem får nu Grette och hans vänner rå om som de vill.
bonde 2 Vad har ni gjort för att få bort honom?
Tord Allt. Vi har kommit med goda anbud och erbjudit honom fri lejd därifrån med allt han redan slaktat, men han har tackat nej till allt. Vi har erbjudit honom generösa gåvor, men han tycks ha bestämt sig för att stanna. Och så fort vi närmar oss ön drar han upp stegarna så det blir omöjligt att komma i land.
bonde 3 Ett svårt dilemma. Har ni försökt med trolldom?
Torbjörn Om ingenting annat hjälper återstår endast det.
Hjalte Vad som helst men inte det. Vi är kristna. Trolldom är ojulta metoder.
Torbjörn Både min far och bror är emot det, men om ingenting annat hjälper har jag ingenting emot det.

Tord Du var alltid en våldsamhetens skrupelfria man, min son.

Torbjörn Om ändamålet är gott är alla medel tillåtna.

Hjalte Inget mål är gott som tillåter onda medel.

Torbjörn Som ni ser har Grettefallet till och med splittrat vår egen familj.

bonde 3 Ja, det är kinkig situation.

Tord Men här står ni och bara jamsar medan idrottslekarna går av stapeln. Ni missar ju allt det roliga. Kom med nu! Alla har redan brottats, och det är bara ni, mina söner, kvar.

Torbjörn Men ingen vill ju utmana oss.

Hjalte Alla vet att vi är de starkaste, så det är ingen idé.

bonde 4 Jag har sett en främling här som vore något för er.

Tord Vem då?

bonde 4 En främling. Ingen vet vem han är.

Torbjörn Visa oss till honom.

(Bonden banar väg genom marknadsmyllret, och folk viker undan framför Grette, som ej har synats tidigare.)

Hjalte Vem är du, starke man, som ej har deltagit i sporterna tills nu?

Grette Jag heter Gest och är ny här.

Torbjörn Vill du brottas med oss och visa vad du kan?

Grette Helst inte.

(Torbjörn flyger på honom men lyckas inte rubba honom ur fläcken.)

Hjalte Din ståndaktighet är starkare än Torbjörn Fiskekroks styrka. Du måste låta oss få pröva dina krafter.

Grette På ett villkor i så fall.

Hjalte Nämn det.

Grette Att ni lovar mig fred och säkerhet här på tinget ända tills jag har kommit hem till mitt.

alla Självklart! Naturligtvis! Här har alla grid! Det är klart att vi skall lova honom grid! Detta är ju en glädjefest, där alla gräl och groll är glömda!

Grette Ni måste lova det i laga ordning.

Havr (träder fram) Härmed sätter jag grid mellan er alla och särskilt för denne Gest, vem han än är, var han än kommer ifrån, vart han än skall efter detta, vare sig han reser till lands eller till sjöss, till när eller till fjärran, för så lång tid som han behöver till lycklig hemkomst. Och denna grid och frid här på tinget äger vi alla att hålla på vår tro och loven med Gud till vittne, som ingen har någon rätt att bryta, så hjälpe oss alla Gud.

Grette Vål har du talat, om ni inte redan sviker. Nu ska jag inte längre dröja med att visa vad jag går för. *(reser sig, träder fram och kastar av sig alla sina kläder utom byxorna och blottar sin fullständigt överlägsna fysik.)*

bonde 1 Det är Grette Asmundsson!

bonde 2 Det är han själv!

bonde 3 Han har vågat sig hit.

(Det går ett sus genom leden av förundran och respekt och fruktan.)

Torbjörn Vad gör han här? Vem bjöd honom hit?

Grette Ingen, Torbjörn Fiskekrok. Jag kom helt av mig själv, och ni har själva lyst grid över mig. Ni ville ha mig till kämpalekar. Sätt i gång då!

Hjalte Ingen rår på Grette Asmundsson, inte ens vi två tillsammans.

bonde 1 Ändå är ni bygdens starkaste män. Törs ni inte göra ett försök?

Tord Det kan vi själva se, att varje utmaning till strid mot Grette Asmundsson är fåfäng. Lämna honom i fred, mina söner, och låt honom gå hem.

Torbjörn Vad hade du här att göra, Grette? Ingen bjöd dig, och nu har du förstört feststämningen vid tinget.

Grette Vad kom ni alla hit för om ej för sällskap? Är jag då ej en människa som alla andra, sällskapssjuk som alla andra? Är ej muntert sällskap enda medicinen mot allt negativt, all dödlig ensamhets melankoli, alla morbida personliga tankar? Varför skulle jag då vara utesluten ur all mänsklighets gemenskap? Med vad rätt behandlas jag som något av en antimänniska? Ej var jag den som dömde mig till fredlöshet, ej var jag villig till att dräpa alla dem som sökte mörda mig förutan rimlig orsak, aldrig blev jag tjuv om inte nöden och er mänskliga gemenskaps orättvisa dömde mig till utanförskap i ert samhälle. Jag är blott människa som ni. Det kom jag kanske hit mest för att visa er.

Glam (träder fram) Jag känner Grette, jag. Han råder bot på troll och dräper dem som ingen kan. När trolldomen går lös och spöken går igen och bryter ryggar på vad hedersman som helst är Grette den som råder bot på saken. Fråga prästen Stein på Sandhaugar, vars hustru Steinvor fick en son som icke liknar någon i familjen men mer Grette Asmundsson.

Tord Vi har lovat dig grid, Grette, och vi håller vårt löfte, men är du en klok man lämnar du tinget utan att provocera oss.

Grette (till Glam) Vem är du, lustigkurre?

Glam Glam jag kallas, ty jag står endast för lek och glam.

Grette Kom med mig och bli min narr.

Glam Ja, du behöver nog uppmuntras.

Grette Jag lämnar er alla här i fred på tinget och bråkar inte vidare, om jag får ta med mig Glam.

Hjalte Han är en efterbliven stackare, men lustig är han. Ingen är han till nån nytta, men han väcker ofta glada skratt. Ta du honom med dig, Grette, och gå sen härifrån.

Grette Kom, Glam, så går vi bort från de trista mänskorna.

(tar sina kläder under armen och Glam under den andra, och de går.)

bonde 5 Nu, Tord, vill vi göra affärer med dig. Vi säljer gärna äntligen vår del av Drangö.

Tord Fråga mina söner.

Hjalte Jag är inte intresserad.

Torbjörn Om ni skänker era delar bort av Drangö kan jag tänka mig att ta emot dem.

bonde 5 Ånej, något får du allt betala. Inte får du hela Drangö gratis.

Torbjörn Behåll då era delar, ni som vill, men ge mig betalt för att jag driver bort Grette Asmundsson.

bonde 6 Kan du göra det?

Torbjörn Jag kan försöka.

bonde 6 Om du driver bort honom kan Drangö bli något värt igen. Det kan jag tänka mig att betala något för.

Hjalte Jag vill inte vara med om det. Du får min del av Drangö, Torbjörn.

Torbjörn Det tackar jag för. Ge mig bara tid tillräckligt, bönder, och nog ska jag få bort det där asociala monstret från ön.

Scen 2.

Skapte Här ligger jag döende och kan inte annat. Jag har gjort mitt, och ett himla besvär har det varit. Men ju tyngre bördor man samlar på sig under livet, desto svårare blir det att lämna det.

mor Du har besök, Skapte lagman.
Skapte Vem då?
mor Snorre Gode.
Skapte Den lagkunnigaste och kanske mäktigaste på Island. Han är gammal själv och nära döden. Mycket skall det till för att få honom hit.
Snorre (kommer in) Jag hörde att du var döende, Skapte.
Skapte Det ser inte bättre ut.
Snorre Du undrar förstås vad som kan få mig hela vägen hit vid min ålder. Jag tänkte vi skulle göra en sista kraftansträngning tillsammans i rättvisans namn.
Skapte Det är det svåraste som finns. Alla tänker bara på sin egen rättvisa och struntar i alla andras. Vems ligger dig om hjärtat?
Snorre En angelägenhet som rör hela Island. Nästa år har Grette Asmundsson varit fredlös i tjugo år. Kan vi inte sätta stopp för det missförhållandet?
Skapte Ja, det är ett missförhållande, och det var ett missförhållande från början. Hur många liv har Tore på Gards hämndlystnad kostat genom alla överfallen på Grette? Fyrtio?
Snorre Där omkring.
Skapte Och ändå kan Tore på Gard aldrig få igen sina söner eller ens någon rättvisa för dem. Det var en olyckshändelse i Norge.
Snorre Problemet är, att det har Tore på Gard aldrig accepterat.
Skapte Och lär han aldrig göra. Vi kan göra en sak. Låt oss stifta en lag, att ingen kan vara fredlös i tjugo år. Det kan vi få medhåll för på tinget.
Snorre Då blir detta Grette Asmundssons sista år i fredlöshet.
Skapte Ja.
Snorre Jag tror vi kan få igenom det. Vi behöver bara tid.
Skapte Och kommer vi att hinna? Jag är redan döende.
Snorre Jag följer dig i hämlarna. Detta var mitt sista initiativ, Skapte Lagman. Om vi ej hinner ses till tinget ses vi snart i himmelen.
Skapte Må så vara. Tack för ditt besök, Snorre Gode.
Snorre Samarbete är det enda arbete som fungerar. Tillsammans kunde vi alltid få ordning på Island.
Skapte Och vi är inte döda än.
Snorre Men snart. Farväl, Skapte Lagman.
Skapte Farväl, Snorre Gode. (*Snorre går.*)

Grette Asmundsson, den segaste av alla, orättvist dömd för en olyckshändelse och aldrig upprättad på nitton år. Visst är det en skandal.

Scen 3.

Stein Torgestsson Som enhälligt vald lagman på Island ber jag att beklaga Skapte Toroddssons bortgång, min föregångare. Ett storartat arbete har han utfört under många år i samlandet av lagar, stiftandet av lagar och i att få folk att efterleva dem. En kanske ännu större förlust är Snorre Godes död, som under många år var den som mest höll ordning i denna del av landet. Ett ärende som de gemensamt lämnade i arv till mig, och som ligger många islänningar varmt om hjärtat, är fallet Grette Asmundsson, som nu lever sitt tjugonde år i fredlöshet. Ett lagförslag är, att ingen skall behöva leva i fredlöshet i mer än tjugo år. Vi har funnit stöd för detta lagförslag. Om någon har något att andraga där emot har han sin möjlighet nu.

bonde 1 Grette har dräpt många män under sin fredlöshet, varför det alltid funnits fog för att förlänga den.

bonde 2 Han har bara dräpt i självförsvar.

Tore på Gard Vare det med den saken som det vill, men jag har belägg för att Grette levde ett helt år på Island efter sin hemkomst innan hans fredlöshet blev officiellt förklarad. Därmed är detta endast hans nittonde sommar i fredlöshet.

bonde 1 Tore på Gard har rätt.

Stein Hur många män har du förlorat, Tore på Gard, i alla dina försök att bringa Grette om livet?

Tore Det hör inte hit.

bonde 1 Tore på Gard har rätt.

Stein Nåväl, jag dömer, att detta vare den sista sommaren av fredlöshet för Grette, och att ingen skall behöva leva i fredlöshet i mer än tjugo år.

bonde 2 Stein Torgestsson Lagman har talat. Vare det lagstadgat så.

bonde 1 Detta likar mig illa. Torbjörn Fiskekrok, du har kort tid på dig nu att bringa Grette om livet.

Torbjörn Jag hoppas du står fast vid dina nio marker i silver för Grettes huvud, Tore på Gard.

Tore Det gör jag.

Torbjörn På ett år hinner man uträtta mycket.

Scen 4. Gumman Turids primitiva stuga.

Turid (vid elden) Sejda, frejda, helga trolldomskonster, giv oss fred för kristendom och annan lömsk förföljelse, och freda alla trogna sejdare och blotare till Angantyr och Tor! (*kastar pulver i elden så att det uppstår gnistor och rök.*)

(*Torbjörn kommer in genom den trånga dörren.*)

(*utan att vända sig om*) Vem gästar mig så sent på ålderns höst? Får jag ej vara ensam med mitt nästan helt utdöda släkte?

Torbjörn Fostermor, det är jag, Torbjörn Fiskekrok.

Turid (utan att vända sig om) I många år har du glömt mig. Vad får dig att plötsligt minnas mig nu?

Torbjörn Mor Turid, jag är i knipa.

Turid Jag tänkte väl det. Genom egen försorg har du kommit i trångmål, och bara därför kommer du till mig, den enda som kan hjälpa dig ut. Vad gäller det?

Torbjörn Grette Asmundsson.

Turid En stor och stark men olycksdiger man, en klippa, som ej havet självt kan störta ner och svälja. Vad har du för otalt med en sådan ärad, känd och fruktad man?

Torbjörn Han har bitit sig fast på Drangö sedan tre år. Vi var tjugo bönder som ägde ön, men nu är holmen värdelös, de flesta slumpade bort sina delar, endast jag var villig att köpa upp dem, men nu kräver de som återstår att jag skall få bort Grette innan hela ön blir värdelös och alla åttio fåren där är slaktade av parasiterna.

Turid Det blir ej lätt, ty Grette är en stark och diger man som överlevat nitton år av fredlöshet och nog kan klara sig rätt länge till.

Torbjörn Det är just knuten. Nästa år är han ej fredlös längre. Lagen säger nu att tjugo år är maximum för fredlöshet, så tiden rinner ut.

Turid Det blir en vansklighets uppgift, men vad kan jag annat göra än att hjälpa dig? Ro ut mig hemligen till holmen, ge honom en chans till, jag ska ligga gömd i båten och åhöra vad han har att säga. Därmed kan jag finna ut hans svaga punkter.

Torbjörn Jag har rott dit ut två gånger redan, och var gång har blivit nederlagets snöpliga reträtt.

Turid Du måste göra vad jag säger. Annars kan du aldrig lyckas.

Torbjörn Därmed kan vi båda lida skada, men kör till, för jag är desperat.

Turid Så skall det låta, pojken min. Du skall nog se att jag med mina gamla konster än kan klara av vad ingen annan klarar av. Gå hem nu, och låt mig få ägna mig allena åt de konster och besvärjelser, som om de uppdragas man kan bli landsförvisad för.

Torbjörn Jag litar på dig, fostermor, ty jag har inga andra medel kvar. (*går*)

Turid Den arme lurken! Fegt det är, ja, det är höjden av all feghet att utnyttja gammal trolldomskonst i brottslig avsikt, och han lär ej vare sig få någon ära eller lön för företaget. Men det vore roligt om min gamla kunskap ännu kunde ha nån kraft, om ock det så blir slutet för min fosterson, den fege Torbjörn Fiskekrok! (*kastar pulver i brasan för nya gnistor och moln*) Än är ni icke döda, gamla gudar! Stå mig bi, ty vi som ännu helgar er och håller er vid liv blir bara färre hela tiden.

Akt V scen 1.

(Båten glider fram mot Grettes klippor. Torbjörn är ombord och, höljd under gamla kläder, käringen Turid.)

Glam (uppe på berget) Ohoj, en båt kommer hitåt!

Grette (kommer fram) Det är den illasinnade Torbjörn Fiskekrok igen. Jag trodde han hade givit upp.

Torbjörn Ohoj, Grette Asmundsson!

Grette Vad vill du, din envisa fridstörare?

Torbjörn Ger du dig av frivilligt från Drangö, eller?

Grette Har du rott hit bara för att fråga det? Då är du en större dumbom än jag trodde.

Torbjörn Jag erbjuder dig att få lämna ön i fred och låta den förlust jag lidit genom åren kvitta.

Grette Och så fort vi når stranden blir vi överfallna av alla tjugo bönderna och sönderhackade eller hängda, eller hur?

Torbjörn Jag garanterar dig fri lejd.

Grette Jag har ingen anledning att lita på dig. Ro hem igen. Här har du ingenting att hämta.

Torbjörn Dra då åt helvete, era förbannade djävlar, för jag kommer inte roendes hit ut igen med nya generösa förslag.

Grette Det förvånar mig att du gjorde dig besväret väl medveten om vilken självklar utgång det skulle ha. Mig kvittar det lika vad du tänker och vad du gör.

Turid (ger sig till känna) Dessa män har mod och styrka men saknar lycka. Ett gott anbud har du givit dem, som de skrotar utan vidare. Det kallar jag inte förnuftigt. Som parasiter har de levat i tre år på dina får, och du efterskänker dem denna skuld, och de säger nej till allt. Att löna gott med ont och otack är att inbjuda värre ont. Det säger jag dig, Grette, att din olycka skall bli värre ju längre du lever. Hädanefter har du ingenting gott att vänta av livet men bara ont.

Grette Vad är det för ett räligt käringluder han har med sig i båten?

Illuge Jag tror det är hans gamla fostermor, en ökänd häxa.

Glam Hon brukar galdra ofärd över alla som hon möter.

Grette Eländiga käringluder, dra för fan i våld med all din leda trolldom! Ett värre ont än detta hade aldrig kunnat föras i min väg! Som om jag inte hade nog av förbannelser och olyckor redan! Men hon ska få för sina onda önskningsar! (*tar upp en väldig sten och slungar den ner i båten, så att den träffar Turid.*)

Turid Oaj, din satans våldsman och förbannade djävul!

Torbjörn (*förskräckt*) Hur gick det, mor?

Turid Den fördömda huliganen krossade mitt ben!

Glam Ett välriktat stenkast! Den käringen kan aldrig gå mer utom kanske runt i cirklar.

Illuge Dock önskar jag att detta vore ogjort.

Torbjörn Din hund! Det här ska du få betala för! Aldrig mera ger jag dig någon chans!

Turid Oaj! Oaj! Oaj! Ack och ve! Satans elände! (*klagar och jämrar sig oavbrutet högljutt*)

Grette Åk du i land med din häxa och begrav henne innan hon hittar på värre saker!

Glam Käringen får vara glad som kommer undan med livet.

Grette Ja, jag skulle ha träffat bättre, ty en sådan häxa kan ingen levande ha något gott av.

Torbjörn Nästa gång vi ses, Grette Asmundsson, blir det din död!

Grette Eller din, eller bådas. Troligast är att det åtminstone blir din, så som du bär dig åt.

Turid Jag ska läsa galdrar, Grette Asmundsson!

Grette Gör det, satans häxa, tills du storknar eller kvävs av din egen leda ondska!

Torbjörn (*till Turid*) Det visste jag nog, att vi inte skulle få ära av detta. Är du nöjd nu, mor, när du blivit krympling?

Turid Detta är bara början, Torbjörn. Man ska akta sig för att göra en gammal käring rasande. (*Båten avlägsnar sig.*)

Illuge Vad tror du kan komma av detta?

Grette Ingenting gott. Vi skall vara vaksamma och beredda. Trolldom är ej att leka med, och mindre så ju äldre och ledare trollpackan är.

Glam Lita på oss, Grette. Vi ska inte släppa någon djävul in i land.

Grette Er vilja är god, men vad hjälper det mot ondskan?

Scen 2.

Turid Kasta sten på gamla gummor! Det ska han få fan för!

Torbjörn Mor Turid, du kan ju ändå gå. Var glad för det. Förbittra ej ditt liv med att bekymra dig om Grette eller hämnd på honom. Vi har ju förlorat.

Turid Det har vi inte alls! Om något uppehåller mänskligheten är det ondskan och allt ont vi känner. Hämnbegär och vrede, harm och bitterhet och till och med självplågeri och grämselse är endast hälsosamt och främjar endast hela mänsklighetens gång. Att skämma bort med godhet kväver livet och får mänskan att förgås i självgodhet och pjunk, men ondskan sporrar. Grette slog av benet på mig, och nu har jag sak mot honom, och nu kan jag gå efter en månad, även om det blott är stapplande och haltande. Men jag ska visa honom! Gammal käring utmanar en kraftkarl inte på duell!

Torbjörn Vad vill du göra? Och vad kan jag hjälpa dig med?

Turid För mig ner till stranden. Där finns alltid mycket drivved. Något skall väl passa oss.

Scen 3.

Grette Glam, allt vad du gör går ju på tok. Du sätts till att vakta elden, som betyder allt för oss, och den slocknar, så att jag måste simma i land och röva ny eld någonstans med fara för mitt liv.

Glam Och det klagar du för, *Grette*? Du fick ju fruntimmer för hela natten!

Grette Inte bad jag om dem. Det var de som kom till mig.

Illuge Undra på det när du låg där naken och fällen gled till golvet utan att du vaknade.

Glam Vem var bäst, *Grette*? Käringen eller jungfrun?

Grette Jag förstod nog att något var på tok när jag hörde deras röster, men jag ville höra mera, så jag öppnade inte ögonen. De diskuterade min gren och kom till den slutsatsen, att om väl min kropp var välskapt var det inte mycket med min gren. Då tog jag käringen till mig, och när jag var färdig med henne hade hon inget mer att klaga på.

Illuge Men Glam, du måste vakta elden bättre. Vi har inte råd att begå misstag.

Grette Och inte kan du säga ved heller. Skickar man dig till stranden kommer du hem med ena ynkliga kvistar.

Glam Jag tar vad som flyter i land, och det som skickas hit av havet har jag inget ansvar för.

Illuge Nej, du har inget ansvar för något. Du vet inte vad ansvar är.

Glam Om ni är så besvikna på mig, varför skickar ni inte hem mig?

Grette Vi skickar inte hem dig, men du är fri att fara när du vill. Men har du någonstans att ta vägen?

Illuge Det har ingen av oss. Det är därför vi sitter här.

Glam Men jag vet att berätta, att din fredlöshet tar slut nästa år. Det hörde jag från säker källa. Innan de dog beslöt Skapte Lagman och Snorre Gode att ingen skulle behöva vara fredlös på Island i mer än tjugo år, och det har blivit lag.

Grette Då har jag inte långt kvar.

Illuge Vad menar du? Av ditt liv, eller av din frihet?

Grette Det får vi se. Det kanske löper jämnt ut. Vem vet vad ödet hittar på till slut efter alla rackartyg det redan ställt till med mitt liv? Men du ska ha tack för din goda nyhet, Glam. Om vi kan lämna ön som fria människor kanske vi kan bli normala igen.

Illuge Gå nu och hämta mera ved, Glam. Den uppgiften får du som belöning.

Glam Jag tackar. Kanske havet hjälper till att bjuda på en fest. (*går*)

Illuge Trälen är oduglig.

Grette Men han är rolig.

Illuge Han har bara lyckats göra livet svårare för oss. Att han lät elden slockna hade kunnat kosta oss livet.

Grette Det var lika mycket vårt fel.

Illuge Men man vet aldrig vad han hittar på.

Grette Det är det som är så roligt.

Illuge Här kommer han nu.

Grette Det var raskt arbetat, Glam. Fick du skörden gratis utan att du hade sått?

Glam Men hugga till den får ni själva. Ett präktigt vedberg fann jag flytande vid stranden, som blott *Grette* klarar av att yxa till.

Grette Nå, Glam, ge mig då min yxa, så vi får fart på elden.

(*Glam* ger *Grette* hans yxa. Han går till verket och höjer den mot Glams medhavda trädroten.)

Ett präktigt stycke, verkligen! Det räcker länge. Men det verkar på något vis bekant...

(hugger till, yxan slinter och går in i Grettes ben.)

Så har aldrig yxan svarat mig förut.

Illuge (undersöker såret) Ett farligt sår, Grette. Yxan har trängt ända in till benet.

Grette Det här är mycket mer än blott en bränslefråga. Får jag se det stycke träd jag högg. *(Glam bär fram roten i ljuset.)*

Förbannelse för alla himlens fallna änglar! Detta är ju just den roten som jag kastat bort från stranden ren två gånger! Kände du då ej igen den, Glam?

Glam Jag såg blott storleken och virket.

Grette Denna rot har drivit in till stranden med en djävulsk avsikt. Syna roten noga, *Illuge*. Vad ser du?

Illuge Bara vridna rötter i ett enda trassel.

Grette Ser du icke runorna! Kan ni ej se hur häxan galdrat med den roten, och de runorna har hon då säkert skrivit med sitt eget blod! Det här är andra gången, Glam, som du har klantat till det för oss. Händer det en tredje gång blir det vår bane.

Illuge Såret måste skötas, Grette. Kanske vi kan rena det och hela det.

Grette När djävulsk avsikt ligger bakom en planerad olycka blir resultatet alltid svårare än vid en vanlig olycka. Vad detta nu skall leda till kan ingen förutse och ännu mindre förebygga.

Glam Grette, jag är ledsen.

Grette Ännu är vi inte döda, men jag känner nu hur mörkret drar allt hårdare till strypsnaran om våra liv. Jag kan ej gå mer. Bind om såret, *Illuge*, och gör ditt bästa för att rensa det. Man kan blott göra vad förnuftet bjuder, men det blir dess motsats vansinnet i onskans grymhet och totala oförnuft som ändå alltid segrar. Gumman Turid har gett mig betalt för vad hon fick av mig. Jag önskar att jag hade dödat henne. Nu blir det i stället många döda genom hennes tilltag.

Illuge Det blir säkert bra, min bror. Din yxa var alldeles ren, och såret är det också.

Grette Vi får se. Men jag ser bara mörker.

Glam Vi skall skingra det.

Illuge Så gott det går.

Grette Mitt sista år av fredlöshet är ännu inte slut.

Illuge Vi återvänder hem till Bjarg med triumf och skall då firas över hela Island.

Grette Ja, *Illuge*, se blott ljust på saken, även fast vår sol går ner och mörkrets kyla lägger sig som jöklar över mänskors hjärtan.

Scen 4.

Turid Är det inte dags för dig att återbesöka Grette snart, Torbjörn?

Torbjörn Det är det sista jag vill göra, men du vill kanske göra det, fostermor?

Turid Hälsa på honom har jag inte tänkt, men en hälsning har jag sänt honom, och den torde ha nått honom. Så nu är det bästa du kan göra att genast fara ut till honom med många män, ty nu är rätta tillfället.

Torbjörn Du driver med mig, fostermor. Så många misslyckade färder som jag gjort dit ut far jag aldrig dit mera. Dessutom är det storm, så ingen kan ta sig dit ändå.

Turid Han är tydligen inte bara feg utan dessutom rädd och rådlös och dum. Om jag kan påverka Grettes hälsa, tror du inte då att jag även kan manipulera med vädret? Rid nu genast till Halldor på Hov, din sväger, rådgör med honom och samla folk.

Torbjörn De vill inte veta av mig. Alla som överlåtitt sina delar av ön på mig har sagt, att om jag vill vara ensam om ön får jag också vara ensam om angrepp på Grette.

Turid Du får inget bättre tillfälle än detta. Jag har sett Grette ligga sömlös i kallbrand. Han är utslagen nu men kan återhämta sig.

Torbjörn Jag ska göra som du säger, mor. Du ser kanske längre än någon annan.

Scen 5.

Glam Alltid tjarar ni på mig och bråkar om att allt vad jag gör är fel. Är ni då alldeles paranoidea? Hur kan väl någon ta sig hit i regn och blåst och upp för klipporna?

Illuge Det är av dig, Glam, som våra öden beror. Den dag och den stund du inte bevakar stegarna kan bli den sista för oss alla.

Glam Dra ni åt helvete med era ständiga klagomål! Kan ni inte vara något annat än bara missnöjda?

Grette Vi kan nog vara nöjda om du sköter dig, men det gör du aldrig.

Glam Varför sparkar ni inte ut mig för stupet då, som ni gjorde med Häring?

Grette Häring var en tokstolle som skickades hit av Torbjörn Fiskekrok. Han störtade sig själv ut för klipporna i vansinnig tro att han kunde dyka i havet. Härings öde var helt på Torbjörn Fiskekroks ansvar. Vi gör inte sådant, och allra minst med dig, Glam.

Glam Ja, jag förstår mig då aldrig på hur ni kan stå ut med mig.

Illuge Vi två är nog svårare att stå ut med för dig, Glam.

Grette Gå nu och vakta stegarna.

Glam Det ska en dumsnut som jag till för att fortsätta vara er till lags, era dryga skoggångsmän! I er digra fredlöshet lever ni och betar ni er som baroner, bara för att ni har en träl som jag.

Illuge Ja, ja, Glam, det är bra. Vi förlåter dig. Gå nu och vakta stegarna.

(Glam går, och scenen vrids så att hyddan kommer utom synhåll. Glam lägger sig ned där han ska hålla vakt.)

Glam Det ska fan till för att vara livvakt åt skoggångsmän! Jag skiter i stegarna. Ingen kommer någonsin hit i alla fall, för Grette skrämmer ju själva fan på flykten så fort han bara visar sig. Nu tar jag mig en tupplur. *(lägger sig och somnar och börjar snarka.)*

Illuge Hur är det med ditt sår idag, Grette?

Grette Det är åt helvete. Det bara värker värre hela tiden, och varet bara forsar ut. Det är slut med mig, Illuge. Kallbranden sprider sig, och det är den där häxans fel. Hon visste att bara ojusta metoder kunde bita på mig.

Illuge Ge inte upp, Grette.

Grette Det är det sista jag gör. Men något säger mig att slutet blir annorlunda än vi trott.

Illuge Hur då?

Grette Det får vi se.

(Torbjörn och gänget kommer upp på andra sidan om Glam, fullt beväpnade till tänderna.)

Torleif Här ligger någon och snarkar. *(De omringar Glam.)*

Torbjörn Det är hans träl, en värdelös dumbom.

Brand Ska vi slå ihjäl honom direkt eller bara kasta honom ut för stupet?

Torbjörn Tyst, din klantskalle! Han har ju hjälpt oss genom att inte ta upp stegen. Väck honom!

Torleif (sparkar till Glam) Upp, din sömntuta!

Glam Aj! Vad bråkar ni för nu igen, era sadistiska tyranner! Jag har ju burit hem ved åt er, och jag sköter ju min vakt! Alltid ska ni bråka med mig och trakassera mig!

Torbjörn Ser du då inte att det är era fiender som har kommit för att dräpa er alla tre?

Torleif Tack för att du sov på din post och glömde hissa upp stegen!

Glam (gallskriker) Hjälp! Hjälp! Mördarna är över oss!

Torbjörn (tystar honom genast) Tyst, din ylande häxtjuta! Annars slår vi ihjäl dig genast! Antingen håller du tyst och visar oss hyddan där Grette och Illuge bor, eller också kastar vi dig ut för branten. Begrips?

Glam (tiger, men pekar i riktning mot hyddan)

Torbjörn Kom då! Men inte ett knyst! Vi måste ta dem med överraskning.
(*De kommer smygande fram till kojan. Glam pekar mot ingången.*)

Torbjörn Är de där inne? Varför är de inte ute? Väntar de oss?

Glam Grette är döende av kallbrand genom ett yxhugg han fick i benet från en förtrollad trädrot. Illuge sitter där inne med honom.

Torbjörn Döende av kallbrand?

Glam Yxan slant och högg i låret ända in till benet.

Torbjörn (skrattar) Käringluder! Du har arbetat effektivare än någon yngre kraft! Skam över den som föraktar gamla kvinnor, ty de har skarpslipade själar som skär djupare än någon kniv! Kanske kom vi hit förgäves, om Grette hade dött ändå. Men nu är vi här, så låt vapnen träda fram i aktiv tjänst. (*går fram och bankar kraftigt på dörren.*)

Illuge Nu har Glam fått panik igen.

Grette Så hårt och otåligt glammar aldrig Glam.

Glam (kan inte hålla sig) Det är mördarna som är över oss!

Brand Håll käften, din tjatrande skrika! (*sparkar honom, och flera av de andra deltar i rådräkningen av honom.*)

Grette Korkade mördare, som kommer med vapen och kompanier för att slakta en döende man! Rusta mig, Illuge!

Illuge Du kan inte stå.

Grette Det ena knät bär mig.
(*Gänget bryter upp dörren och angriper. Illuge försvarar dörren, och ingen kan tränga in.*)

Torleif Våra spjut är värdelösa. Han bara hugger av dem.

Torbjörn Upp på taket och bryt er in den vägen!

Illuge De försöker från taket, Grette!

Grette Jag är redo. (*tar ett spjut och sticker mellan takpannorna*)

Kar (får spjutet i bröstet) Förbannade liv, som måste sluta här!

Torbjörn Bryt loss takåsen!

Grette De kommer in från taket! Täck mig, Illuge!
(*Gänget bryter in. Grette lyckas döda flera innan Torbjörn sticker honom med ett spjut i ryggen.*)

Illuge Det var ditt sista sår, Grette! (*täcker honom med sin sköld.*)

Grette Vem visade er vägen hit till ön, Torbjörn?

Torbjörn Kristus förstås. Vem annars?

Grette Du ljuger. Hela detta nidingshärnadståg mot en döende man är lett av ditt käringluder till fostermor. Detta krig mot mig är ej ett manligt krig men kläckt av fegheten i mammas kjortlar.

Torbjörn Vad spelar det för roll? Du är en död man, Grette!

Grette Inte så död som du när denna affären är över. Jag har min fredlöshets lidande äntligen bakom mig, men du har det framför dig.

Torbjörn Tig, din förbannade gamle mördare och tjuv!

Torleif Vi kommer inte åt honom. Illuge försvarar honom för bra.

Grette (*orkar inte slåss längre*) Min bror, du kan ej mer försvara mig.

Illuge De vågar inte röra mig. Det är blott dig de önskar döda.

Grette Jag är redan död. Jag väntar dig på andra sidan. Där är äran evig för oss båda.

Illuge Jag är med dig, bror, som alltid hittills och för alltid.

(*Grette faller ihop och ligger framstupa.*)

Torleif Vi kommer inte åt honom.

Torbjörn Bär då sköld på Illuge, och separera honom från vårt offer!

(*En övermakt klämmer Illuge mellan sina sköldar, så att han varken kan slåss mera eller skydda Grette.*)

Nu, Grette, är du dödens! (*De återstående ger Grette många hugg.*)

Brand Han blöder inte. Han är redan död.

Illuge Han dog i tid för att ej få sin bane av ert nidingsgäng.

Torbjörn Inte är jag säker på att han är död förrän jag har hans huvud i min hand.
(*försöker hugga av huvudet utan att lyckas.*)

Brand Gamla tjurars nackar är långt segare än vad ditt svärd har slipats skarpt.

Torbjörn Då får vi väl ta hans svärd då. (*försöker ta svärdet ur Grettes hand.*)

Torleif Han kramar det för hårt. Han släpper inte taget.

Torbjörn Varför skulle vi skona skurken? Han är blott en skoggångsman! Lägg handen där på stocken!

(*De lägger upp Grettes hand med svärdet, och Torbjörn hugger av den, så att svärdet lossnar.*)

Nu, Grette, når ditt svärd äntligen sitt mål! (*hugger av Grettes huvud med Grettes svärd.*)

Torleif Detta är i råaste laget. Han var ju redan död.

Torbjörn (*håller upp huvudet*) Men nu har vi bevis för det! Och Tore på Gard är skyldig mig nio marker i silver! Jag ska lägga huvudet i salt och själv rida med det i en säck till honom!

Illuge Föga ära lär ni få för mordet när det blir bekant att trolldom brukades i spelet.

Torbjörn Och du håller käften, lillebror, för du har ingen talan! Tappert har du kämpat och skött striden väl, fem man har vi förlorat, mera skada är det på en sådan duktig karl att du i oförstånd med denna rövare levtt samman i hans brott och blott har fredlöshet som framtid!

Illuge Det beslutar inte du och inte heller käringen du har till fostermor men tinget och dess lagman. Grette har ni bragt om livet genom gudlöshet och galdrar, redan döende gick ni med vapen emot honom, och när han var död har ni med nidingshänder utan tvekan skändat Grettes lik.

Brand Han pladdrar styvt, den fräcke överlevnadsbrodern.

Torbjörn Styv du är i korken, fastän vi ej ville slakta dig. Men du står inför livets val. Jag vill ge dig livet, men du måste svära då en ed att aldrig hämnas på någon som här var med. Svär du eden?

Illuge Om Grette kunnat försvara sig och ni vunnit över honom i ärlig strid hade vi kunnat diskutera saken. Nu har vi ingenting att tala om. Aldrig att jag skulle bli en lika stor niding som du genom att gå in på ditt bud. Hellre väljer jag att dö. Men om jag får leva lovar jag er, att ni inte har värre ont att vänta er än från mig, ty aldrig skall jag glömma hur Grette dog och hur ni skändade hans döda kropp.

Torbjörn Vad ska vi göra med honom? Vad tycker ni?

Torleif Det är ditt beslut.

Brand Du får bestämma.

Torleif Du ensam är ansvarig för hela detta företag.

Torbjörn Vi kan inte ha Illuges hämnd ständigt svävande över oss, och han vägrar lova oss fred. Alltså har vi inget val. Du måste halshuggas, Illuge.

Illuge Jag tänkte väl det. Ingenting passar mig bättre, ty det val ni gav mig var ett liv i ärelöshet och en evig död. Nu får jag genom att få dö för Grette bara desto snabbare min hämnd.

Torbjörn För bort den dåren och hugg huvudet av honom! (*Illuge föres ut.*)

Torleif Och Glam? Vad gör vi med den arme trälen?

Glam (utanför) Ack, jag är oskyldig! Jag har ingenting ont gjort! Jag bara vaktade deras steg!

Torbjörn Han blir bara besvärlig. Hugg huvudet av honom.

Brand Nu, gosse, har du förrått dina stackars välgörare en gång för mycket!

Glam (gallskriker tills svärdet lyfts och huvudet faller.)

Torbjörn Nu tar vi med oss alla vapen, alla deras kläder och allt värdefullt de hade. Grettes huvud tar jag hand om själv.

Torleif Och kropparna?

Torbjörn Dem lägger vi i dös. De dog i hjältestrid på Drangö, så låt Drangö då bli deras grav.

Brand (har plundrat liken och stugan) Då är vi klara.

Torbjörn Äntligen har friden återkommit hit till denna gudsförgätna ö. Ej skogsgångsmän skall någonsin nu hemsöka den mera. Måtte Grettes och Illuges gästar hålla alla borta härifrån.

Torleif Hur känns det nu att vara ensam ägare till hela denna ö av blott jungfrulig rikedom av får och grönska utom Islands värsta ödestragedi?

Torbjörn Vad dillar du om, Torleif? Jag skall få betalt för detta. Det var ett beställningsjobb, och jag har triumferat som en segrare!

Torleif Det får vi se med tiden, Torbjörn Fiskekrok.

Scen 6. Hos Tore på Gard.

Tore Vem är besökaren?

en man Det är Torbjörn Fiskekrok från Skagafjord. Han är beryktad som den värsta uslingen på Island efter att ha bragt Grette Asmundsson och hans bror om livet genom trolldom.

Tore Jag vet. Jag har väntat honom länge. Jag skall icke neka att ta emot honom. Han skall få sin lön.

mannen (går ut, utanför:) Kom in, Torbjörn Fiskekrok. Tore på Gard är hemma.

Torbjörn (inträder) Var hälsad, Tore på Gard. Jag förmodar att du förstår mitt ärende.

Tore Jag vet vad du har gjort, om det är det du menar.

Torbjörn Jag är här för att kräva det pris som var satt på Grettes huvud. Här är mitt bevis. (*tar fram huvudet*) Jag har kommit med den beställda varan och kräver nu betalt för den.

Tore Jag tar på mig mitt ansvar i saken. Jag var den som fick Grette dömd fredlös, och jag har alltid haft ont av hans övervåld. Men att komma åt honom genom nidingsverk ville jag aldrig, och själv har du förverkat ditt liv genom trolldom och leda häxkonster. Sådant vet alla att är förbjudet och kriminellt. Alltså får du inga pengar av mig.

Torbjörn Men du har lovat!

Tore Om jag betalar för ditt brott gör jag mig till medbrottsling. Du får bära ensam ansvaret för hur det gick till. Vänta dig ingen hjälp av mig.

Torbjörn Du är bara sniken!
 Tore Nej, jag lever efter lagen.
 Torbjörn Du är bara glad över att han är död och struntar i hur det gick till.
 Tore Det får vi se vid tinget. Du är färdig här, Torbjörn Fiskekrok. Ingen tackar dig för vad du har gjort och jag minst av alla.
 Torbjörn Dra då åt helvete, din gamla illasinnade snåljåp!
 Tore Du har glömt en sak.
 Torbjörn Vad då?
 Tore Ta med dig huvudet när du går.
 Torbjörn (*tar det argt*) Det skall alla Grettes fränder få se och särskilt hans moder!
 (*går och slänger igen dörren efter sig*)
 Tore Om någon någonsin förtjänade bli dömd till fredlöshet på livstid var det Torbjörn Fiskekrok.

Scen 7. Bjarg.

Asdis Jag hör en våldsam man närma sig.
 Torbjörn (*bryter in och slänger Grettes huvud på golvet*) Här har du din sons huvud. Lägg det fort i lake, för annars börjar det lukta. Jag är här för att kräva din andre son Illuges ägor och egendom.
 Asdis Torbjörn Fiskekrok, som bara vågade sig på Grette min son när han låg döende i kallbrand vållad i lönn av trolldom, ta huvudet med dig när du går, din niding, ty jag födde en levande mänska, men detta blodiga huvud är ditt enda livsverk.
 Torbjörn Då Illuge hjälpte en fredlös valde han fredlöshet själv, och jag blev hans baneman! Alltså har jag rätt till allt vad han ägde!
 Asdis Säg det inför Grettes fränder och släktingar och inför tinget, men inte inför hans utarmade mor.
 Torbjörn (*tar upp huvudet*) Nåväl, vi ses vid tinget, satkåring! Och där skall alla få skåda Grettes ruttna huvud!
 Asdis Detta vore för mycket, om du ej var en sådan usling. Fegare kråk har aldrig skådats på Island. Visa du huvudet inför tinget och låt alla få se detta ditt eget självporträtt!

(*Torbjörn går rasande.*)

Asdis (*sätter sig*) Illuge! Din död var den vackraste, ty ditt offer var det större. Du uppgav allt för Grettes fredlöshet och tog själv dess börda på dig för att dö än oskyldigare än Grette. Stoltare söner har aldrig ägt en stoltare moder.

Scen 8. Tinget.

Stein Lagsagoman Torbjörn Fiskekrok äger att tala för sin sak.
 Torbjörn Min sak är, att jag har dräpt den störste skoggångsman som någonsin funnits på Island. Ett pris av nio marker i silver var satt på hans huvud av Tore på Gard, och det priset är jag här för att kräva.
 Stein Tore på Gard äger att svara.
 Tore Jag har svarat Torbjörn Fiskekrok redan förut, att mordet på Grette Asmundsson förövades genom trolldom, och det är jag inte villig att betala för.

Stein Nu vill jag höra, om det föreligger några motanklagelser mot Torbjörn Fiskekrok, genom vilka han kan tänkas ha förverkat sin rätt till prispengarna. Om inga motanklagelser förefinns har Torbjörn Fiskekrok rätt till priset.

Skegge Motanklagelser föreligger minsann. Ej endast bragtes Grette om livet genom trolldom, utan dessutom bar man vapen mot honom när han var döende av kallbrand. Att bringa vapen mot döende man är skoggångssak.

Torvald Asgeirsson Därmed är ingenting sagt om mordet på Illuge Asmundsson, ett berättat mord som genomfördes blott för att eliminera dennes hämnd i framtiden. För detta mord har Torbjörn Fiskekrok haft mage att kräva av Grettes och Illuges moder alla Illuges egendomar med förevisande av Grettes huvud som medel till utpressning.

Isleif Få håller med dig om rätt i denna sak, Torbjörn Fiskekrok. Och mig tyckes det att med trolldom bringa någon om livet vara livssak.

Stein Har någon något att anföra i Torbjörn Fiskekroks sak?

Skegge Glöm inte mordet på den oskyldige trälen Glam.

Torvald Stein Lagsagoman, döm i målet innan Grettes släktingar går lösa på Torbjörn Fiskekrok.

Stein Fallet är självklart. Grette Asmundsson skulle ha blivit fri från sin fredlöshet inom detta år. Endast därför skyndade sig Torbjörn Fiskekrok att bringa honom om livet med vilka medel som helst innan det blev för sent. Resultatet blev ett nidingsverk med trolldom som medel. För nidingsverk kan prispengar ej utbetalas. För trolldom och nidingsverk vare Torbjörn Fiskekrok dömd fredlös från Island så länge någon lever som äger att föra talan för morderna på Grette och Illuge. De fem som dog i angreppet mot Grette och Illuge må anses väga lika mot mordet på Illuge. Och detta vare härmed stadgat: alla som befattar sig med trolldom vare hädanefter dömda fredlösa.

Torvald Stein Lagsagoman har talat.

Skegge Ge dig iväg från Island, Torbjörn, innan du blir dräpt här som den bottenlösa usling du är, men vet, att hur långt från Island du än beger dig, så skall en dag någon uppsöka dig för att utkräva hämnd för Grette och Illuge.

Torbjörn (vänder sig mot Tore på Gard) Ni har alla lurat mig! (*ger sig av*)

Tore på Gard Han lurade bara sig själv. Nu kan äntligen alla mål mot Grette läggas ner, och Grette och Illuge kan få en kristen begravning, eller hur?

Skegge Vi reser snarast till Drangö och hämtar kropparna.

Tore Jag vet var Torbjörn har gömt huvudet.

Torvald Men tillfreds med detta blir ingen av Grettes släktingar.

Tore Hur så?

Torvald Att låta fem lejda mördare kvitta mot Illuge var ej ett skäligt pris.

Tore Hur många fler liv hade du önskat?

Skegge Alla liv på Island kunde icke mäta sig mot Grettes ensamt, ty i sin tjugoåriga fredlöshet var han störst och friast av oss alla.

Tore Och Illuge?

Skegge Han ensam var klok nog att föredra Grettes frihet framför alla deras trældom som flyter med strömmen.

Torvald Ett pris för friheten kan väl aldrig betalas högt nog?

Skegge Nej.

Stein Låt oss alla minnas Grette som en fri man, ej som en död man.

Torvald Och Illuge med honom.

Skegge Och deras moder, som lever vidare.

Torvald Vare hennes båda söner mera värda såsom döda än som levande, för alla tider.

Skegge Och må den tredje sonen, deras halvbror Torsten Dromund, få sin hämnd på Torbjörn Fiskekrok.

Torvald Om någonting är säkert, så är det det.

(De går. Tinget upplöses.)

Slut.

Ladakh, 25-31.7.2001